

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kristýna Fibichová

Aktuální otázky pěstounské péče

Diplomová práce

Olomouc 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Aktuální otázky pěstounské péče“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 20. listopadu 2014

Podpis:

Kristýna Fibichová

SEZNAM ZKRATEK

NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZSPO	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
OSŘ	zákon č. Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
PP	pěstounská péče
PPPD	pěstounská péče na přechodnou dobu
RO	rodičovská odpovědnost
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
PO	předběžné opatření
IPOD	individuální plán ochrany dítěte
FO	fyzická osoba
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	3
OBSAH.....	4
ÚVOD.....	6
1. HISTORICKÝ EXKURZ.....	8
2. POSTAVENÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE V SYSTÉMU NÁHRADNÍ PÉČE O DÍTĚ – JEDNOTLIVÉ FORMY.....	10
2.1 Osvojení.....	10
2.2 Pěstounství.....	12
2.3 Poručenství.....	13
2.4 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče.....	14
2.5 Svěření dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.....	15
2.6 Ústavní výchova.....	16
3. KLASIFIKACE PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	18
3.1 Individuální a skupinová pěstounská péče.....	18
3.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	20
4. INSTITUT PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	23
4.1 Pojem pěstounské péče.....	23
4.2 Předpoklady a podmínky pro vznik pěstounské péče.....	24
4.2.1 Vhodná osoba dítěte.....	24
4.2.2 Vhodná osoba pěstouna.....	26
4.2.3 Předpěstounská péče.....	27
4.3 Řízení o svěření dítěte do péče.....	29
4.3.1 Nařízení předběžného opatření.....	30
5. VEŘEJNOPRÁVNÍ ASPEKTY PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	32
5.1 Zprostředkování pěstounské péče.....	32
5.1.1 Podání žádosti.....	33

5.1.2	Posuzování žadatelů obecním úřadem	33
5.1.3	Posuzování žadatelů krajským úřadem.....	34
5.1.4	Příprava na přijetí dítěte do rodiny	35
5.1.5	Výběr pěstouna pro dítě	36
5.1.6	Navazování kontaktu s dítětem	37
5.1.7	Odvolání proti zamítavému rozhodnutí o zařazení do evidence.....	37
5.2	Dohoda o výkonu pěstounské péče	38
5.2.1	Kontrola.....	40
5.2.2	Státní příspěvek na výkon pěstounské péče	41
5.3	Hmotné zabezpečení pěstounské péče	43
5.3.1	Vznik, zánik nároku a příjemce dávky	43
5.3.2	Přechod nároku a přeplatky	44
5.3.3	Jednotlivé dávky.....	44
5.3.4	Řízení o dávkách.....	46
6.	VZÁJEMNÁ PRÁVA A POVINNOSTI	48
6.1	Práva a povinnosti rodičů.....	48
6.2	Práva a povinnosti pěstouna.....	51
6.3	Práva a povinnosti dítěte.....	52
7.	ZÁNİK PĚSTOUNSKÉ PÉČE	54
7.1	Nabytí plné svéprávnosti.....	54
7.2	Zrušení rozhodnutím soudu	54
7.4	Rozvod pěstounů	55
	ZÁVĚR	56
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	57
	SHRNUTÍ / SUMMARY	62
	KLÍČOVÁ SLOVA / KEYWORDS	64

ÚVOD

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala „Aktuální otázky pěstounské péče“, protože se jedná o institut soukromého práva, který je běžnou součástí našeho života. Rodina tvoří zásadní a nejdůležitější článek v životě každého dítěte. Je tvořena rodiči a dětmi, a právě oni ji dělají jedinečnou. Bohužel ne každé dítě má to štěstí, že si jej rodiče po narození odvezou domů, a toto dítě ztrácí možnost podílet se na budování svého vlastního domova. V tomto případě nastupují instituty jiné, jejichž hlavním cílem je zajistit zájem, blaho dítěte. Jedním z nich je právě pěstounská péče, která představuje institut rodinného práva a je náhradní rodinnou péčí o dítě. Při troše štěstí se tak dítěte někdo ujme a stane se členem jiné, tzv. náhradní rodiny, která mu zajistí krásné dětství a místo, kam se může v budoucnu vrátet.

Dne 1. ledna 2013 nabyt účinnosti zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a dne 1. ledna 2014 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, které s sebou přinesly mnoho změn. Díky tomu je téma velmi aktuální. Naše právní úprava dlouhou dobu zastávala pojetí pěstounské péče, které spíše nahrazovalo rodičovské vztahy místo, aby je pouze doplňovalo. Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí nastavuje v mnoha směrech příznivější podmínky pro pěstouny a napomáhá rozvoji pěstounské péče na přechodnou dobu. Pěstouni už totiž nejsou jen sociální jedinci pobírající sociální dávky, ale stávají se specifickými zaměstnanci, kteří dostávají stálý plat a mají nárok na speciální služby jako školení, konzultace, poskytované různými organizacemi.

Cílem této práce je nestranné a komplexní seznámení čtenáře s danou problematikou podle aktuální právní úpravy se zaměřením a zdůrazněním změn, ke kterým došlo. Smyslem rozvoje náhradní rodinné péče je zajistit výrazný pokles dětí v ústavních zařízeních. Byla tato změna k lepšímu, nebo k horšímu? V diplomové práci je použita metoda analytická při zpracování aktuální právní úpravy, metoda systematická při členění mé práce a někdy metoda komparace, kdy porovnávám novou právní úpravu se starší.

Při zpracování jsem vycházela jak z legislativy, která danou oblast upravuje velmi podrobně, tak z odborných časopisů a publikací. Jedná se o oblast hodně diskutovanou, zabývá se tím celá řada autorů, ať už z oboru práva nebo z jiných oborů. Za stěžejní zdroje, které mě provázely v průběhu psaní práce a které mi

dokázaly problematiku dobře přiblížit, považuji obecně díla paní profesorky Milany Hrušákové, paní docentky Zdeňky Králíčkové a doktorky Lenky Westphalové. Pro nastudování změn daného tématu jsem vycházela z publikace Eliáš Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.

Práce je rozdělena do sedmi na sebe navazujících kapitol, které se dále dělí na podkapitoly. Její součástí je také anotace, klíčová slova a seznam použitých zdrojů a zkratk.

První kapitola nastiňuje stručný historický přehled a uvádí důležité mezníky v oblasti pěstounské péče. Druhá kapitola pojednává o postavení této péče mezi ostatními druhy náhradní rodinné péče.

Ve třetí kapitole je uvedena klasifikace pěstounské péče, a to na péči individuální, kolektivní a krátká zmínka o SOS dětských vesničkách. Ve čtvrté kapitole vysvětluji samotný pojem, a dále se věnuji předpokladům a podmínkám pro vznik a řízení o svěřením dítěte do této péče.

Nejdůležitější je kapitola pátá, pojednávající o veřejnoprávních aspektech pěstounské péče. Věnovala jsem jí značnou část své práce, protože v této oblasti došlo k největším změnám oproti bývalé právní úpravě.

V šesté kapitole se zabývám vzájemnými právy a povinnostmi mezi rodiči dětí, dětmi a pěstouny a v poslední, sedmé kapitole popisují zánik pěstounské péče.

1. HISTORICKÝ EXKURZ

Pěstounská péče prošla dlouhým vývojem, který je zajímavý a rozsáhlý, proto zmíním jen důležité historické mezníky pro lepší ilustraci. Začátek najdeme již ve starověku, kdy se k péči o opuštěné děti používala péče placených kojných. Ve středověku pak k péči o děti přispěly nalezince. Za počátek pěstounské péče lze ovšem považovat až 19. století, kdy se za péči o děti, které byly svěřovány do náhradních rodin, dostávalo zaplacení.¹ Šlo o schovanecký poměr, který bylo možné založit buď fakticky, nebo smlouvou. Mezi pěstounem a dítětem nevznikal žádný vztah, dítěti bylo zachováno postavení v jeho původní rodině. První právní úpravu tohoto institutu nalezneme ve Všeobecném občanském zákoníku z roku 1811.²

Významným obdobím byl rok 1921, kdy byl přijatý zákon č. 256/1921Sb., z. a n., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských. Tento zákon upravoval trvalý pěstounský poměr nad dětmi mladšími 14 let, o které pečovala fyzická osoba nebo ústav (sirotčinec, dětský domov, útulek). Výkon byl pod zákonným dohledem okresních soudů, popř. pověřených spolků okresní péče o mládež. Po roce 1918 se z dobrovolnických spolků staly orgány veřejné správy. Pěstoun mohl přijmout dítě jen s povolením dozorčího úřadu a obdržel tak pěstounskou knížku jako povolení k výkonu.³ Možnost soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny bez povolení soudu byl možný jen při svěřování dětí prarodičům nebo jiným příbuzným. Pěstoun musel mít osobnostní předpoklady pro výkon, dobré majetkové, bytové a rodinné poměry, a dobrý zdravotní stav jako dnes. Odlišnost byla vtom, že musel být stejné národnosti a stejného náboženství jako dítě. Spolky si mohly ze svých řad jmenovat důvěrníky (poručníci z povolání, sociální pracovníci, úředníci, atd.), kteří vykonávali dozor nad výkonem, byli v přímém a častém styku s dítětem a při zjištění nedostatku v péči o děti, mohli zjednat nápravu poradenstvím nebo jinou pomocí (mohly i dítě odejmout).⁴

Po roce 1948 nastaly velké změny. V období komunismu došlo k upřednostňování kolektivní, tj. ústavní péče před náhradní rodinnou péčí, která byla možná jen v příbuzenských vztazích. Důležitým zlomem byl rok 1950, kdy nabyl

¹ NOVOTNÁ, Věra, K problematice pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 9, s. 6.

² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1259.

³ NOVOTNÁ, Věra, K problematice pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 9, s. 6.

⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1259.

účinnosti nový zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, z. č. 266/1949 Sb., o zatímních změnách v některých občanských věcech právních, a v dalších letech z. č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže a prováděcí nařízení č. 50/1952 Sb. Těmito předpisy byla zrušena pěstounská péče ve všech formách a děti byly převedeny do dětských domovů.⁵

K obnovení PP došlo až po 23 letech a to přijetím zákona č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči. Nařízení PP bylo možné jen z dlouhodobých důvodů, rozhodoval o tom soud a týkalo se to jen dítěte, které nešlo osvojit a bylo potřeba jeho vyjádření.⁶

Počátkem roku 1995 vzešla myšlenka vyjmout sociálně-právní ochranu dětí jako oblast veřejného práva z hmotně-právní úpravy zákona o rodině. V roce 1999 došlo k vyhlášení z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a zároveň byl od 1. 4. 2000 zrušen zákon o PP a jeho právní úprava se téměř v celém rozsahu promítla do zákona o rodině. Došlo tak k začlenění PP mezi ostatní formy náhradní rodinné péče a mohla být využívána k zajištění péče o děti i v případech krátkodobé povahy.⁷

⁵ NOVOTNÁ, Věra, K problematice pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 9, s. 7.

⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1259.

⁷ NOVOTNÁ, Věra, K problematice pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 9, s. 10.

2. POSTAVENÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE V SYSTÉMU NÁHRADNÍ PÉČE O DÍTĚ – JEDNOTLIVÉ FORMY

Náhradní výchovná péče je formou péče o děti, které nemohou být vychovávány ve vlastní rodině, jejichž biologičtí rodiče nemohou nebo nechtějí péči zajistit sami.⁸ Měla by být pojímána jako náhradní řešení krize přirozené rodiny a primárně jako služba dítěti.⁹ Základním hlediskem, zda jde o náhradní péči o dítě či nikoliv, je to, zda je dítě svěřeno někomu jinému, než alespoň jednomu z rodičů a zda je takto svěřeno rozhodnutím soudu.¹⁰ Odejmutí dítěte je nejzávažnějším zásahem do rodinného života, proto je tento zásah možný, je-li nezbytný a v souladu se zákonem. Rozhodujícím kritériem při rozhodování soudu o náhradní výchově je zájem dítěte¹¹ – při rozhodování je třeba brát zřetel na názor dítěte samotného, pokud je s ohledem na svoji mentální vyspělost schopno svobodně vyjádřit svůj názor a poznatky.¹² Náhradní výchova zahrnuje dva modely a to výchovu rodinnou a ústavní. Pro správnou představu náhradní výchovy v České republice a zařazení pěstounské péče do jejího systému je třeba charakterizovat její jednotlivé formy.

2.1 Osvojení

Nejvýznamnější formou náhradní rodinné výchovy je osvojení. Cílem je založit mezi osvojitelem a osvojencem takový právní vztah, jako mezi přirozenými rodiči a dětmi, nahradit dítěti chybějící rodinné prostředí a vytvořit stabilní, harmonický domov a přirozené prostředí zajišťující řádný vývoj a výchovu dětí. Osvojením dochází sice ke vzniku umělého vztahu, avšak se všemi právními následky. Osvojení je přijetí cizího dítěte za své tj. vlastní a jedná se o fikci biologického svazku. Lze ho chápat jako statusovou změnu v životě dítěte, jeho přirozené rodiny a náhradní rodiny, která je v zásadě nevratná.¹³ Je upraveno v § 794 až 854 NOZ.

⁸ PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ, Hana. Vliv náhradní péče na psychický vývoj dítěte. *Právo a rodina*, 2011, č. 7, s. 1.

⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 277.

¹⁰ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 123.

¹¹ Čl. 3 Úmluvy o právech dítěte: Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány. Více viz. Nález Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2001, sp. zn. IV. ÚS 695/2000

¹² PLECITÝ, Vladimír, SKŘEJPEK, Michal, SALAČ, Josef, ŠÍMA, Alexandr. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 73.

¹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 277 – 278.

Osvojením vzniká mezi osvojencem a osvojitelem takový poměr, jako mezi pokrevními rodiči a dětmi a rovněž tím vznikají i příbuzenské vztahy mezi osvojencem a příbuznými osvojitele. Osvojitelé mají rodičovskou odpovědnost. Zároveň ovšem zanikají vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou.¹⁴

Nově je možné osvojit i zletilého,¹⁵ není-li to v rozporu s dobrými mravy.¹⁶ O osvojení rozhodne soud na návrh osoby, která chce dítě osvojit. O osvojení nemůže být rozhodnuto bez souhlasu dítěte (dosáhlo-li 12 let, jinak za něj jeho opatrovník), rodičů dítěte nebo osob oprávněných dát souhlas za rodiče (existují výjimky, kdy souhlasu není třeba).¹⁷

Osvojitelem se mohou stát manželé nebo jeden z manželů, výjimečně i jiná osoba, pokud jsou zletilí a svéprávní, zaručí-li svými osobními vlastnostmi a způsobem života, že budou pro osvojované dítě dobrým rodičem. Mezi osvojovaným dítětem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl, zpravidla ne menší než 16 let. Osvojenec získá příjmení osvojitele (u zletilého osvojence to neplatí) a osvojitel popř. osvojitelé se zapisují do matriky jako rodič popř. rodiče dítěte. Nově je osvojitel povinen informovat osvojence o skutečnosti osvojení, jakmile se to bude jevit vhodným, nejpozději však do zahájení školní docházky.¹⁸

Zrušit osvojení lze po dobu 3 let, poté nelze zrušit (neplatí, pokud je osvojení v rozporu se zákonem).¹⁹ Nezrušitelné osvojení nebrání tomu, aby byl osvojenec opětovně osvojen. Dítě je možné osvojiteli předat do péče prakticky ihned, kdy oba rodiče dali souhlas k osvojení, jakmile to zdravotní stav dítěte dovolí. Nejedná se o péči před osvojením, jde o faktickou, individuální osobní péči o osobu dítěte, tím, že dítě chrání a rozhoduje o každodenních záležitostech dítěte. Po uplynutí 3 měsíců, kdy byl dán souhlas k osvojení, se může dítě umístit do preadopční péče budoucích osvojitelů, a to na dobu nejméně šesti měsíců.²⁰

¹⁴ BUBLEOVÁ, Věduna. *Děti potřebují rodiče, rodiče potřebují děti*. In MATĚJČEK, Zdeněk, *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, s. 14.

¹⁵ Forma náhradní rodinné péče je pouze osvojení nezletilého

¹⁶ NOVOTNÁ, Věra, *Rodinné právo v novém občanském zákoníku (5.)*. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 5, s. 1.

¹⁷ § 818 a 819 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 345 – 370.

¹⁹ § 840 odst. 2 z. č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

²⁰ NOVOTNÁ, Věra. *Rodinné právo v novém občanském zákoníku (5.)* *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 5, s. 3.

2.2 Pěstounství

Pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče o nezletilé dítě v rodině, státem řízená, garantovaná a kontrolovaná. Je určena pro děti, které nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině, které není možné osvojit a pro které není vhodnější ústavní výchova. O svěřeni dítěte rozhoduje soud, ale není potřeba souhlasu rodičů jako u osvojení.²¹ Je upraveno v § 958 až 970 NOZ.

Je-li dítě svěřeno do pěstounské péče, rodinně-právní vztah rodič – dítě zůstává plně zachován, nemění se status dítěte. Jde především o osobní vztah dítě – pěstoun nahrazující nebo alespoň napodobující vztah dítě – rodič, přičemž svazek je podstatně volnější než u osvojení (pěstoun nemá rodičovskou odpovědnost). Tím se zásadně odlišuje od péče o dítě v ústavech, případně zařízeních pro děti vyžadující okamžitou péči, před kterou má přednost.²²

Hlavní náplní je výkon osobní péče o nezletilé dítě po dobu, po kterou nemohou rodiče ani poručník o dítě osobně pečovat. Pěstounskou péči proto chápeme jako dočasný rodinně-právní institut, který předpokládá pravidelné osobní kontakty rodiče s dítětem. Není-li to možné, musí plnit úkol dlouhodobější osobní péče o dítě s cílem zajistit dítěti zdravé a stabilní rodinné prostředí.²³ Trvá po dobu potřeby dítěte a jeho přirozené rodiny, proto ji lze stanovit jak na dobu určitou, tak i neurčitou. V konečném důsledku může mít podobu dlouhodobější péče.

Jelikož vztah rodiče – dítě, resp. přirozená rodina nezaniká, rodiče musí na své dítě platit výživné podle svých možností, schopností a majetkových poměrů. Stát také poskytuje pěstounům za jejich péči o cizí dítě dávky pěstounské péče s ohledem na potřeby dítěte.²⁴ Také v tomto případě může svěřeni dítěte do pěstounské péče předcházet předpěstounská péče v délce podle potřeb dítěte a jeho rodiny (na obvyklé 3 měsíce nebo i delší dobu), která je ovšem pouze fakultativní podmínkou.²⁵

²¹ DAVID, Roman. *Práva dítěte*. Olomouc: nakladatelství Olomouc, 1999, s. 153.

²² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 326.

²³ Tamtéž s. 326.

²⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 417.

²⁵ § 963 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

2.3 Poručenství

Jedná se o institut zásadní náhradní právní ochrany osoby (zejm. nezletilé), která nemá zákonného zástupce. Novelou ZOR z roku 1998 byl zákonodárcem opět do právního řádu vrácen.²⁶ Je upraven v § 928 až 942 NOZ. Soud ustanoví dítěti poručníka v případě, že rodiče dítěte fakticky ani právně neexistují (zemřeli, nejsou známi), byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, byl pozastaven výkon jejich RO nebo nemají svéprávnost v plném rozsahu. Poručenství je ovšem jako osvojení institutem statusovým. Poručník stojí na místě rodiče, naproti tomu osvojitel se rodičem sám stává. Poručník je zákonným zástupcem dítěte a mezi ním a dítětem však nevzniká ze zákona takový poměr, jaký je mezi rodiči a dítětem. Rozsah práv a povinností poručníka k dítěti stanoví zákon, jedná se o výchovu dítěte, zastupování dítěte a správu majetku dítěte. Výkon jeho funkce je pod pravidelným dohledem a intenzivní kontrolou soudu, poručník podává zprávy zpravidla v ročních intervalech.²⁷

Poručník nemá na rozdíl od pěstouna povinnost o dítě osobně pečovat, pokud ale péči o dítě osobně vykonává, jako by mu bylo dítě svěřeno trvale do péče, náleží mu hmotné zabezpečení jako pěstounovi. Nemá však k dítěti vyživovací povinnost. Při zastupování dítěte je oprávněn za dítě jednat v běžných věcech samostatně, jakékoliv rozhodnutí týkající se dítěte v podstatné věci vyžaduje schválení soudem.²⁸

Poručníkem má být zásadně fyzická osoba, která je plně svéprávná, mohou to být i manželé. Soud ustanoví především toho, koho doporučí sami rodiče, pokud by doporučení chybělo nebo bylo v rozporu se zájmy dítěte, zváží soud někoho z příbuzných nebo blízkých osob, a není-li jich, pak jinou vhodnou fyzickou osobu. Pokud se nepodaří nalézt vhodnou fyzickou osobu, ustanoví soud poručníkem OSPOD (hromadný poručník, vykonává funkci trvale).^{29 30}

Funkce poručníka končí dosažením zletilosti poručenice, smrtí poručníka, dítě bude osvojeno, alespoň jeden z rodičů znovu nabude RO nebo schopnost ji

²⁶ Jedná se o prastarý institut, zmiňovaný už v Chamurapiho zákoníku, v Zákonu XII. Desek, atd.

²⁷ BUBLEOVÁ, Věduna. *Děti potřebují rodiče, rodiče potřebují děti*. In MATĚJČEK, Zdeněk, *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, s. 17-18.

²⁸ PLECITÝ, Vladimír, SKŘEJPEK, Michal, SALAČ, Josef, ŠÍMA, Alexandr. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 85.

²⁹ Je třeba odlišovat od případu, kdy OSPOD vykonává poručenství jako veřejný poručník do doby, než soud jmenuje dítěti poručníka nebo dokud se poručník neujme funkce sám, vykonává funkci dočasně, stává se jím ze zákona, úkony činí bez omezení na neodkladné úkony

³⁰ PLECITÝ, Vladimír, SKŘEJPEK, Michal, SALAČ, Josef, ŠÍMA, Alexandr. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 85.

vykonávat, rozhodnutím soudu o zproštění nebo odvolání, jestliže porušuje své povinnosti nebo se stane pro výkon nezpůsobilým.

2.4 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče

Jedná se o nejvolnější formu náhradní rodinné výchovy, při které se předpokládá po odpadnutí překážek návrat dítěte do své původní rodiny. Úprava v § 953 až 957 NOZ. Jeho účelem je výkon osobní péče o dítě člověkem odlišným od rodiče nebo poručníka a od pěstouna, jestliže rodičům nebo poručníkům brání v bezprostřední péči o dítě nějaké subjektivní nebo objektivní překážky, zpravidla krátkodobého charakteru. Jde o formu náhradní osobní péče o nezletilé dítě v rodině, zpravidla příbuzenské, při které se nemění status dítěte. Rodinně-právní vztah rodiče-dítě zůstává plně zachován. Je pojímáno jako dočasný rodinně-právní institut, který předpokládá pravidelné osobní kontakty rodiče s dítětem.³¹

Má přednost před péčí v ústavní výchově. Pečující osoba musí splňovat záruky řádné péče a souhlasit se svěřením dítěte do osobní péče. Soud dá vždy přednost osobě blízké nebo příbuzné, která se dítěte fakticky ujme před osobou pro dítě cizí.³² O svěření dítěte do výchovy rozhoduje soud a vždy při rozhodnutí vymezí rozsah práv a povinností pečující osoby k dítěti.³³

Vyživovací povinnost rodičů k dětem svěřených do péče nezaniká, musí ji plnit podle svých možností, schopností a majetkových poměrů dle odůvodněných potřeb dítěte k rukám osoby pečující o dítě. Pokud není možné rodičům nebo ostatním příbuzným stanovit vyživovací povinnost k dítěti, tento institut se nepoužije a je namísto svěření dítěte do pěstounské péče.³⁴ Podstatný rozdíl je u obou institutů ve finančním zajištění, protože s ohledem na povahu věci stát tuto péči nefinancuje dávkami jako je tomu u pěstounské péče.³⁵ Po roce 2000, ve kterém byla zrušena podmínka „dlouhodobé potřeby péče“ pro svěřování dětí do pěstounské péče, se tyto instituty do značné míry překrývají.³⁶

³¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 320.

³² ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 413.

³³ KRAUSOVÁ, Lucie, NOVOTNÁ, Věra. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI, a.s., 2006, s. 55.

³⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 414 – 415.

³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 791/14 – 1

³⁶ VRÁNOVÁ, Lucie. Svěření dítěte do péče jiné osoby – potřebný institut? *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 2, s. 14 – 15.

2.5 Svěření dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Jedná se o individuální formu péče o dítě. Soud svěří dítě do zařízení vyžadující okamžitou pomoc, a to na dobu nejdéle šest měsíců v případě, že rodiče nemohou z vážných důvodů zabezpečit výchovu dětí na přechodnou dobu.³⁷

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je určitým azylem, zřizují se k pomoci a ochraně dětem, které se ocitly bez jakékoliv péče přiměřené jejich věku nebo je jejich život nebo příznivý vývoj vážně ohrožen, dále jde o ohrožení dítěte tělesným nebo duševním týráním, zneužíváním nebo pobytem v prostředí, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho základní práva.³⁸ Dochází k uspokojení základních životních potřeb, včetně ubytování, zajištění zdravotní péče zdravotnickým zařízení a v poskytnutí psychologické a jiné obdobné nutné péče.³⁹

Dítě se umísťuje v zařízení na základě rozhodnutí soudu, žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností, žádosti zákonného zástupce dítěte nebo požádá-li dítě samo. Dítě je oprávněno samo jednat a nemusí být zastoupeno svými rodiči a instituce mají povinnost mu poskytnout odpovídající pomoc. Zařízení je povinno poskytovat služby a zajistit jeho provoz nepřetržitě a při přijetí dítěte tuto skutečnost neprodleně ohlásit zřizovateli a příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany. Zřizovatel je povinen vést evidenci dětí, které byly přijaty do zařízení.⁴⁰

Počet dětí umístěných v zařízení nesmí přesáhnout 28 dětí, a to i v případě, že toto zařízení je umístěno ve více budovách – může být překročeno, pokud budou svěření sourozenci, nebo Ministerstvo práce a sociálních věcí udělí výjimku na nezbytnou dobu. Jeden zaměstnanec zařízení může současně zajišťovat osobní péči nejvýše o 4 děti svěřené do péče. Délka pobytu dítěte v zařízení může trvat nejdéle po dobu 3 měsíců (na základě žádosti zákonného zástupce), 6 měsíců (na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností, žádosti dítěte), nebo stanovenou v rozhodnutí soudu o výchovném opatření, kterým byl nařízen pobyt

³⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 422 – 423.

³⁸ Například u dítěte, které se ocitlo bez jakékoliv péče v důsledku úmrtí rodičů nebo jejich náhlé hospitalizace, jestliže tuto péči nemohou zajistit fyzické osoby dítěti blízké, zejm. nejbližší příbuzní. Taková péče bude zpravidla krátkodobá, jen po dobu než dítěti bude ustanoven poručník apod. Řeší se tím i případy, kdy se dítě nalezne v kočárku na konečné stanici metra, rodiče si nevyzvednou dítě z mateřské školky, a jiné.

³⁹ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva. *Zákon o sociálně - právní ochraně dětí: Komentář*. 3. vydání. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2007, s. 183 – 184.

⁴⁰ Tamtéž s. 181 – 182.

dítěte v zařízení dle § 971 odst. 2 NOZ.⁴¹ Přemístění dítěte umístěného v zařízení do jiného takového zařízení je možné jen za splnění dalších podmínek.⁴²

2.6 Ústavní výchova

Je považována za nejzávažnější zásah do života dítěte, proto je soud před nařízením povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí, tj. svěřením dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, do pěstounské péče nebo do osvojení, nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Takové řešení má přednost před péčí ústavní.⁴³

Je upravena v § 971 až 975 NOZ a v řadě zvláštních právních předpisů. Ústavem, kam může být dítě svěřeno, může být: školské zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou, domov pro osoby se zdravotním postižením, dětské domovy pro děti do 3 let.⁴⁴ Jedná se o institut, který je pojat jako sankční a subsidiární, proto je řazen až za individuální formy péče o dítě. K nařízení ústavní výchovy se přistupuje, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná dříve učiněná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže ze závažných důvodů rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte ji nemohou nebo nechtějí zabezpečit.^{45 46}

Rozhoduje soud a to nejen formou předběžného opatření, ale i meritorním rozhodnutím.⁴⁷ Při svém rozhodování je vázán nejen NOZem, ale i mezinárodními závazky České republiky, tj. Úmluvou o právech dítěte a Úmluvou o ochraně lidských práv a svobod a judikaturou Ústavního soudu⁴⁸ a Evropského soudu pro lidská

⁴¹ § 42 odst. 3, 4 a 5 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁴² § 42a odst. 7 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁴³ PLECITÝ, Vladimír, SKŘEJPEK, Michal, SALAČ, Josef, ŠÍMA, Alexandr. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 83.

⁴⁴ KŘÍSTEK, Adam. Několik poznámek k ústavní výchově v novém kabátě. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 2, s. 12 – 13.

⁴⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 422 - 423.

⁴⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 12. 2010, sp. zn. Cpjn 202/2010: důvodem pro nařízení ústavní výchovy nemohou být samy o sobě materiální nedostatky rodiny, zvláště pak její špatné bytové poměry

⁴⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 423.

⁴⁸ Nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 838/07: Rozdělení rodiny představuje velmi závažný zásah do základních lidských práv, a proto se musí opírat o dostatečně pádné argumenty motivované zájmem dítěte. Za takové lze považovat vystavení dětí násilí nebo špatnému zacházení, pohlavnímu zneužívání, či „alespoň“ nedostatek citového zázemí, znepokojivý zdravotní stav nebo psychická nerovnováha u rodičů, případně nevyhovující životní podmínky nebo materiální nedostatek ve spojení s dalšími okolnostmi.

práva.⁴⁹ Soud v rozhodnutí, kterým nařizuje ústavní výchovu, označí zařízení, do kterého má být dítě umístěno, přičemž dbá na umístění co nejbližší bydlišti rodičů nebo jiných osob dítěti blízkých.⁵⁰ Rozhodne-li soud o umístění do ústavní výchovy, upraví také rozsah vyživovací povinnosti rodičů.⁵¹

V případě nařízení ústavní výchovy má soud povinnost nejméně jednou za šest měsíců přezkoumat, zda trvají důvody pro nařízení tohoto opatření nebo zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči. V rámci přezkoumávání si zejména vyžádá zprávy od příslušného orgánu sociálně-právní ochrany, opatří si vyjádření dítěte, pokud je to možné s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost, a rovněž vyzve rodiče k vyjádření jejich stanoviska.⁵²

Ústavní výchovu lze nařídit na dobu nejdéle tří let, před jejímž uplynutím musí soud rozhodnout, zda její nařízení prodlouží opět maximálně na tři roky (stále trvající důvody) nebo ji zruší. Z důležitých důvodů ji soud může prodloužit až o jeden rok po dosažení zletilosti. Pominou-li důvody, pro které byla nařízena nebo je-li možné zajistit dítěti jinou než ústavní péči, soud ji neprodleně zruší a zároveň rozhodne o tom, komu bude dítě napříště svěřeno do péče.⁵³ Zaniká také rozhodnutím soudu o osvojení. Bylo-li rozhodnuto o svěřením dítěte do péče budoucího osvojitele, tak se přerušuje.⁵⁴

⁴⁹ Rozsudek Havelka a ostatní proti ČR, stížnost č. 23499/06: možnost umístit dítě do prostředí vhodnějšího pro jeho výchovu nemůže samo o sobě odůvodňovat jeho násilné odnětí biologickým rodičům, takový zásah musí být vskutku nezbytný s ohledem na další okolnosti. Stát má navíc jednat tak, aby se existující rodinný vztah mohl rozvíjet, a přijmout vhodná opatření za účelem sloučení rodiče s dítětem. Podle mínění Evropského soudu je nařízení ústavní výchovy za běžných okolností třeba považovat za dočasné opatření, které bude zrušeno okamžitě, jakmile to dovolí okolnosti.

⁵⁰ § 971 odst. 4 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁵¹ § 975 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁵² KRAUSOVÁ, Lucie, NOVOTNÁ, Věra. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI, a.s., 2006, s. 77.

⁵³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 424.

⁵⁴ NOVOTNÁ, Věra. Rodinné právo v novém občanském zákoníku (5.). *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 5, s. 7.

3. KLASIFIKACE PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Pěstounskou péči lze klasifikovat podle různých kritérií:

- a) podle osoby pěstouna: osoba příbuzná, blízká; osoba dítěti cizí, tzv. zprostředkovaná PP
- b) podle osobního stavu pěstouna: společně manželé; osoba žijící v manželství; osoba nežijící v manželství – osamělá, nesezdané soužití, žijící v registrovaném partnerství
- c) podle doby trvání – klasická pěstounská péče bez předem dané doby trvání; na přechodnou dobu s předem určenou dobou trvání
- d) podle místa výkonu: v bytových prostorách; v bytových prostorách jiného subjektu (zřizovatele), jde o SOS vesničky nebo jiná bývalá zařízení pro výkon PP⁵⁵

3.1 Individuální a skupinová pěstounská péče

Individuální pěstounská péče je osobní péče o dítě, která probíhá v běžném rodinném prostředí, tj. s pěstounkou a pěstounem, kteří většinou mají své vlastní děti nebo už děti vychovali. Lze ji vykonávat osamělou osobou, osobou vdanou nebo ženatou nebo společně manžely.⁵⁶

Skupinová pěstounská péče přichází v úvahu, pokud se děti nachází mimo vlastní domov, není možné je osvojit, ani umístit do individuální pěstounské péče. Od individuální péče se liší v počtu svěřovaných dětí, zpravidla je jich 6 a více.⁵⁷ Je možné ji vykonávat v SOS dětských vesničkách nebo v prostorách zřizovatelem vybavených jako byt pro rodinu s větším počtem dětí.⁵⁸ V čele rodiny s větším počtem dětí jsou většinou vychovateli manželé – pěstouni, u SOS vesniček má hlavní funkci matka – pěstounka.⁵⁹ Cílem je vytvoření rodinného zázemí, které pomůže dětem kompenzovat následky předchozích negativních zkušeností.⁶⁰

⁵⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1261.

⁵⁶ BUBLEOVÁ, Věduna. *Děti potřebují rodiče, rodiče potřebují děti*. In MATĚJČEK, Zdeněk, *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, s. 16.

⁵⁷ Tamtéž s. 16.

⁵⁸ SOBOTKOVÁ, Irena, OTČENÁŠKOVÁ, Veronika. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 10.

⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 191.

⁶⁰ *Koncepce podpory pěstounských rodin mimo SOS DV* [online]. Sdružení SOS DV, 14. ledna 2013 [cit. 9. října 2014]. Dostupné na <<http://www.sos-vesnicky.cz/res/data/067/007693.pdf>>.

Do novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí měla svoji speciální úpravu v § 44 až § 47 tohoto zákona a oficiální název byl zařízení pro výkon pěstounské péče. Od 1.1. 2013 byla tato úprava zrušena, zařízení jako speciální forma zanikla a jsou nadále vedena jako běžná pěstounská péče, přestože mají svá psychologická specifika.⁶¹ Právní úpravu najdeme v obecné úpravě pěstounské péče § 47a až § 47za stejného zákona. Výkon pěstounské péče pokračuje za obdobných podmínek, ovšem osud SOS vesniček je v ohrožení, protože děti mizí, pěstounky odcházejí a nedaří se sehnat nové.⁶² Zřizovatel nadále s pěstounem uzavírá dohodu o výkonu pěstounské péče a náleží jim odměna za výkon PP jako ostatním pěstounům. Rozsah nákladů nevychází už ze zákona jako dříve, ale ze vzájemné dohody mezi pěstounem a stávajícím zřizovatelem zařízení.⁶³

SOS dětské vesničky jsou založeny na čtyřech zásadách: nejdůležitější zásadou je, že každé dítě potřebuje matku, kterou je sama matka pěstounka, která zasvětila svůj život osiřelým dětem a snaží se s nimi vytvořit biologický vztah. Většinou jí při vedení domácnosti a výchově dětí pomáhá další osoba, které se říká „teta“. Druhou zásadou je možnost dětí přirozeně vyrůstat v kolektivu se svými bratry a sestrami, vytvářet citové vazby a prohlubovat je. Matka se svěřenými dětmi žije ve vlastním domě a vytváří tak rodinu, což je třetí zásadou. Poslední zásadou je začlenění SOS rodiny s ostatními rodinami do komunity, tzv. SOS vesničky, kterou tvoří 10 – 12 takových domů. Děti se pohybují mezi ostatními vrstevníky a matky pěstounky si vzájemně pomáhají a hlavně si vyměňují zkušenosti.⁶⁴

V současné době jsou v České republice činné tři SOS dětské vesničky: nejstarší z r. 1970 v Doubí u Karlových Varů, v r. 1973 vznikla vesnička ve Chvalčově pod Hostýnem, a nejnovější z r. 1993 v Brně – Medlánkách.⁶⁵

⁶¹ SOBOTKOVÁ, Irena, OTČENÁŠKOVÁ, Veronika. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 10.

⁶² HRADILEK, Ludvík. *Foto: Sen skončil, děti mizí. Jak se žije v SOS vesničkách* [online]. Aktuálně.cz, 15. srpna 2014 [cit. 9. října 2014]. Dostupné na <<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/jak-se-zije-v-sos-vesnickach/r~e5e245801ed111e480e50025900fea04/>>.

⁶³ *Důvodová zpráva: obecná část. Hodnocení dopadů regulace podle obecných zásad RIA* [online]. nahradnirodina.cz, 2011 [cit. 17. října 2014]. Dostupné na <http://www.nahradnirodina.cz/files/File/novelizace_spo_srpen_2011_-duvodovka.pdf>.

⁶⁴ *Budujeme rodiny pro děti v nouzi* [online]. sos-vesnicky.cz, 2014 [cit. 9. října 2014]. Dostupné na <<http://www.sos-vesnicky.cz/o-sdruzeni/nase-vize/>>.

⁶⁵ HRADILEK, Ludvík. *Foto: Sen skončil, děti mizí. Jak se žije v SOS vesničkách* [online]. Aktuálně.cz, 15. srpna 2014 [cit. 9. října 2014]. Dostupné na <<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/jak-se-zije-v-sos-vesnickach/r~e5e245801ed111e480e50025900fea04/>>.

3.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Soud může svěřit dítě do pěstounské péče i na přechodnou dobu, jejíž úpravu najdeme v § 27a ZSPO. V českém právním řádu existuje již od roku 2006, ale v praxi se mu dostalo zvláštní pozornosti až s přijetím novely ZSPO. Jde o náhradní rodinnou péči o dítě profesionálním pěstounem speciálně vyškoleným. Jedná se o institut krizový a pouze přechodný, proto je kladen větší důraz na odbornou přípravu pěstounů a jejich další vzdělávání. Očekává se od nich zejména schopnost spolupracovat s rodiči dítěte, případně s trvalou náhradní rodinou.⁶⁶ Výběr těchto osob musí být prováděn velmi pečlivě, musí být připraveni na to, že péče bude krátká, popřípadě že budou pečovat o dítě krátce po jeho narození.⁶⁷

Zákon nevymezuje výslovně účel ani cíl takové péče, ale je pojímána jako náhradní možnost k umístování dětí do institucionální péče (ústavní výchova, péče v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc). Nejde o alternativu k předadopční péči, ale o zajištění dítěte do doby, než bude rodič schopen péči o dítě převzít nebo se najde pro dítě jiná vhodná stabilní rodina.⁶⁸ Dále se liší i od předpěstounské péče, jejímž účelem je navázání bližší vazby mezi zájemcem o PP a dítětem.⁶⁹

Jde o profesionální pěstounskou péči. Pěstounem může být pouze osoba, která je zařazena do zvláštní evidence vytvořené k tomuto účelu a jejímž prvořadým úkolem bude zajistit osobní péči o dítě po dobu, po kterou to bude nezbytně nutné. Pro zařazení žadatelů do evidence se provádí odborné posouzení, které zahrnuje i posouzení schopnosti pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí.⁷⁰ Evidenci osob⁷¹ vede krajský úřad a zařazují se tam osoby na základě žádosti podané obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, které podle odborného posouzení splňují předpoklady pro výkon takové péče. Osoba musí splnit nejen obecné předpoklady pro pěstounskou péči (záruky řádné péče,

⁶⁶ *Základní pojmy. Pěstounská péče na přechodnou dobu* [online]. Adopce.com, 2010 [cit. 11. října 2014]. Dostupné na <<http://www.adopce.com/pestounska-pece/zakladni-pojmy/>>.

⁶⁷ § 27a odst. 2 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁶⁸ HOLUB, Milan a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 160.

⁶⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 198.

⁷⁰ § 27 odst. 1 písm. f) z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁷¹ Evidence osob obsahuje: žadatelovy osobní údaje, doklady, písemný souhlas opravňující krajský úřad k dalšímu šetření ve věci, stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zařazení do evidence, stejnopis správního rozhodnutí nebo stejnopis dohody o výkonu pěstounské péče, údaje o charakteristice a počtu dětí, kterým je osoba v evidenci schopna poskytovat péči

bydliště na území ČR, souhlas se svěřením do pěstounské péče), ale i předpoklady zvláštní, které jsou zároveň i důvody a časovým limitem pro uplatnění této péče.⁷²

Krajský úřad do 30 dnů po zařazení do evidence uzavírá s pěstounem dohodu o výkonu PP, která je specifickým typem dohody a navazuje na předběžné opatření nebo rozsudek soudu o svěřením dítěte do této péče.⁷³ Dohoda trvá po dobu, po kterou je osoba vedena v evidenci jako vhodná osoba pro výkon PP. Správní orgány mohou dohodu vypovědět, pokud osoba v evidenci bez vážného důvodu odmítne přijmout dítě do péče.⁷⁴ Před umístěním dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu neprobíhá proces zprostředkování a příprava na tuto péči má větší časový rozsah, tj. 72 hodin.⁷⁵

Svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu může pouze soud na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí, a to na dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat (zdravotní, výkon trestu odnětí svobody), po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat (6 týdnů po narození dítěte) nebo do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba (po dvouměsíčním nezájmu rodičů o novorozence a šestiměsíčním nezájmu o starší dítě).⁷⁶

Úkolem pěstouna není zajištění stabilního výchovného prostředí pro dítě ani navázání takového poměru, jaký je mezi rodiči a dětmi. Pěstoun má pouze vykonávat péči o osobu dítěte. Cílem je mimo jiné umožnit rodičům, aby si upravili v rámci svých možností osobní, rodinné, majetkové, bytové a jiné poměry tak, aby se mohli co nejdříve ujmout osobní péče o své dítě.⁷⁷

Aby byly vytvořeny podmínky pro návrat dítěte do původní rodiny, je nutná spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Zákon ukládá soudu jednou za tři měsíce zkoumat důvody pro trvání této formy, čímž je plně respektováno právo dítěte vyrůstat především se svými rodiči, nejbližšími příbuznými v jejich osobní péči.

⁷² HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 197.

⁷³ *Důvodová zpráva: obecná část. Hodnocení dopadů regulace podle obecných zásad RIA* [online]. nahradnirodina.cz, 2011 [cit. 17. října 2014]. Dostupné na <http://www.nahradnirodina.cz/files/File/novelizace_spo_srpen_2011_-duvodovka.pdf>.

⁷⁴ § 47c odst. 1 písm. c) a odst. 2 písm. c) z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁷⁵ § 11 odst. 2 písm. a) z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁷⁶ § 27a odst. 7 písm. a) – c) z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁷⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 196.

Za tím účelem si vyžaduje zejména zprávy příslušného orgánu i jeho rodičů a příbuzných. Shledá-li soud důvod, že dítě může být v osobní péči svých rodičů, rozhodnutí o pěstounské péči na přechodnou dobu zruší.⁷⁸

Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle 1 rok. Pokud byli postupně svěřeni sourozenci, lhůta platí pro posledně přijaté dítě ze sourozenecké skupiny.⁷⁹ Po skončení doby se buď dítě vrací zpět do své přirozené rodiny, nebo soud rozhodne o stabilnější formě náhradní výchovy, pokud návrat do rodiny není v blízké době reálný.⁸⁰

Novela odstranila překážky v oblasti hmotného zabezpečení pěstounů. Pěstounovi zařazeného do evidence pěstounů náleží po celou dobu vedení v evidenci krajského úřadu, i když zrovna žádné dítě v péči nemá, odměna za výkon pěstounské péče na přechodnou dobu, a to ve výši 20 000 Kč měsíčně. Jestliže je tomuto pěstounovi svěřeno alespoň jedno dítě závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II, III nebo IV, zvyšuje se odměna pěstouna na výši 24 000 Kč měsíčně.⁸¹

Soud o svěřením dítěte do PP na přechodnou dobu rozhoduje předběžným opatřením⁸² ve formě usnesení.⁸³ PO trvá 3 měsíce od jeho vykonatelnosti (od jeho vydání). Bylo-li před uplynutím doby zahájeno řízení ve věci samé (řízení o osvojení, o svěřením dítěte do péče rodičů), trvá PO o svěřením dítěte do PP na přechodnou dobu do doby, než se stane vykonatelným rozhodnutí, kterým se toto řízení končí, nebo rozhodnutí o zrušení PO.⁸⁴

Pokud se dítě nachází v právní nejistotě, je potřebné najít způsob řešení tohoto stavu. Dříve bylo svěřeno do ústavní péče, po novele ZSPO posun k lepšímu, protože může vyrůstat v rodině díky PPPD. Rodina dítěti pomáhá osvojovat si základní sociální a kulturní návyky, osobnostní rysy k sobě samému nebo okolním lidem. Ústavy to nemohou ze své podstaty navodit, protože je tam zaměstnanecký režim, kde se lidé střídají a dětem to neumožňuje vytvářet si vztahy přirozeně, jako v té rodině, kde jsou i na jen přechodnou dobu. Zájem o tento druh péče neustále roste, ale problémem je nedostatek pěstounů.

⁷⁸ Tamtéž s. 199 – 200.

⁷⁹ § 27a odst. 9 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

⁸⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1268.

⁸¹ § 47j odst. 1 písm. c) číslo 3 a písm. d) z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁸² Obecně o předběžném opatření viz. kapitola 4.3.1

⁸³ § 452 odst. 2 věta druhá z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

⁸⁴ § 459 odst. 2 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

4. INSTITUT PĚSTOUNSKÉ PÉČE

4.1 Pojem pěstounské péče

Výchova dětí a péče o jejich příznivý vývoj je především právem a povinností obou rodičů. Ne všichni však chtějí nebo se mohou o své děti starat, proto je třeba hledat optimální formu náhradní výchovy, o které vždy rozhodne soud.⁸⁵

Pěstounská péče je institut náhradní rodinné péče, která patří s osvojením k nejrozšířenějším formám a je koncipována jako stabilní a dlouhodobé opatření. Má v systému forem péče o dítě v náhradním prostředí nezastupitelné místo, je třeba ji chápat jako subsidiární k přirozené rodině a současně jako přednostní ve vztahu ke kolektivní péči.⁸⁶ Jedná se o tradiční soukromoprávní institut s veřejnoprávními prvky. Jde o státem řízenou a kontrolovanou náhradní rodinnou výchovu, zabezpečovanou z jeho strany hmotnou podporou. Umožňuje život v rodině dětem, které by se nedostaly z různých důvodů do adopce, a hrozilo by jim setrvávání v ústavní péči.⁸⁷

Účelem je zajištění osobní péče o nezletilé dítě osobou odlišnou od jeho vlastních rodičů, a to po dobu, po kterou budou rodičům bránit v osobní péči o jejich dítě zásadní důvody a rodina a dítě to budou vyžadovat. Odebrání dítěte z rodiny a jeho umístění do jakékoliv náhradní péče je až krajním řešením krize rodinně-právního vztahu rodič – dítě, protože podle čl. 32 Listiny a čl. 9 Úmluvy o právech dítěte je stěžejní ochrana přirozené rodiny a právo dítěte vyrůstat se svými rodiči.⁸⁸

Pěstounská péče je pojata jako poměr mezi pěstounem a dítětem, jehož obsah tvoří některá vzájemná práva a povinnosti. Mezi pěstounem a dítětem vzniká od počátku individuální vzájemný vztah. Tím je odlišena náhradní výchova a péče od výchovy, která je uskutečňována pouze námezdními silami (zdravotníci, vychovatelé apod.) v ústavních zařízeních.⁸⁹

Právní úprava je zakotvena ve dvou nejdůležitějších zákonech, především v občanském zákoníku jako soukromoprávním předpisu, kde je obecná úprava v § 955 až 989, a v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí s povahou veřejnoprávní, kde

⁸⁵ KRAUSOVÁ, Lucie, NOVOTNÁ, Věra. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI, a.s., 2006, s. 53.

⁸⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1258.

⁸⁷ SOBOTKOVÁ, Irena, OTČENÁŠKOVÁ, Veronika. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 11.

⁸⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 189.

⁸⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 326.

nalezneme zprostředkování v § 19 až § 27 a hmotné zabezpečení, jednotlivé dávky, dohody v § 47a až § 47za. Rozhodování o pěstounské péči je upraveno v občanském soudním řádu a v zákoně o zvláštních řízeních soudních.

4.2 Předpoklady a podmínky pro vznik pěstounské péče

Nezletilé dítě může být svěřeno do pěstounské péče, pokud dojde ke splnění následujících základních předpokladů. Předpoklady vzniku a výkonu jsou:

- a) Výchova dítěte není zabezpečena v přirozené rodině a odebrání dítěte je nezbytné a přiměřené ochraně jeho zájmů, nelze provést jiné opatření
- b) Vyjádření dítěte (s ohledem na čl. 12 Úmluvy o právech dítěte)
- c) Ke svěřením dítěte není třeba souhlasu rodičů
- d) Existence vhodné osoby pěstouna a její souhlas
- e) Zprostředkování PPP, pokud se péče neujme příbuzná nebo blízká osoba
- f) Fakultativní předpěstounská péče
- g) Rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do PP
- h) Uzavření dohody o výkonu PP, doprovázení a pomoc pěstounovi⁹⁰

4.2.1 Vhodná osoba dítěte

Pěstounská péče je vhodná především pro děti, které nemohou být ze subjektivních⁹¹ nebo objektivních⁹² důvodů v osobní péči svých rodičů.

- a) o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů – mají rodičovskou odpovědnost, ale nemohou o dítě osobně pečovat (pokud je schopen o něj pečovat v jiné domácnosti, nelze rozhodnout o PP)
- b) je dítěti ustanoven poručník a nemůže o dítě osobně pečovat
- c) dítě má rodiče (nezletilého) a poručníka a ani jeden z nich nepečuje osobně o dítě⁹³

Sociálně-právní ochrana by měla směřovat především k všestranné pomoci přirozené rodině, aby nezletilé děti mohly žít se svými rodiči, popř. dalšími příbuznými.⁹⁴

⁹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1261.

⁹¹ Subjektivní důvody: neschopnost nebo nezáměr osobně pečovat o své dítě

⁹² Objektivní důvody: zdravotní stav rodičů, dítěte, sociální a bytová situace, apod.

⁹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1265.

Klíčovým předpokladem pro uplatnění této formy náhradní péče je zájem dítěte. Zájem dítěte je možné zjistit z vyjádření dítěte, které je schopné přijmout informaci o jeho situaci a je schopno vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Vyjádření dítěte je podmínkou rozhodnutí o pěstounské péči. O dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a sdělit informaci. Názoru věnuje soud patričnou pozornost. Pokud není možné ho vyslechnout, vyslechne toho, kdo je schopen zájmy dítěte ochránit a nejsou jeho zájmy v rozporu se zájmy dítěte, většinou to bude kolizní opatrovník.⁹⁵

Děti umisťované do pěstounské péče nejsou právně volné. Jde především o opuštěné děti, které vyžadují nejen trvalou individuální péči, ale i dlouhodobou výchovu v náhradní rodině. Většinou se jedná o děti s různými zdravotními obtížemi – riziková anamnéza, nejistá prognóza či psychomotorickými obtížemi – různé postižení, psychická deprivace a další poruchy psychického vývoje.⁹⁶

V mnoha případech jsou svěřovány nezletilé děti, které není možné osvojit z důvodu, že nejsou právně volné, tj. rodiče odmítají udělit souhlas k osvojení a není možné aplikovat kvalifikovaný nebo žádný nezájem.⁹⁷

Častější případy jsou, kdy děti nejsou vhodné pro osvojení, protože se jedná o děti s vazbami na biologickou rodinu (rodina se nemůže nebo nechce o dítě starat), děti odlišného etnického původu – romský, polovietnamský, atd. nebo starší děti.⁹⁸

Pěstounská péče je velmi vhodná i u sourozenců, z hlediska zájmu na jejich společné výchově, zachování a rozvíjení alespoň sourozeneckých vztahů, kdy děti nemohou žít se svými rodiči.⁹⁹

Institut pěstounské péče tak umožňuje dětem, které z právních, zdravotních, psychologických nebo sociálních důvodů nemohou být osvojeny, výchovu v rodině. Jedná se zpravidla o „sociální sirotky“.¹⁰⁰

⁹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 329.

⁹⁵ § 867 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁹⁶ SOBOTKOVÁ, Irena, OTČENÁŠKOVÁ, Veronika. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 11 - 12.

⁹⁷ BUBLEOVÁ, Věduna. *Děti potřebují rodiče, rodiče potřebují děti*. In MATĚJČEK, Zdeněk, *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, s. 19.

⁹⁸ SOBOTKOVÁ, Irena, OTČENÁŠKOVÁ, Veronika. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 12.

⁹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 194.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 193.

4.2.2 Vhodná osoba pěstouna

Předpokladem pro vznik a fungování PP je existence vhodné osoby, její přivolení a zájem o péči o dítě. Pěstouni chtějí být užiteční, pomoci dítěti, dát mu domov, zúročit síly, které ještě mají a zkušenosti, které už mají – zkráceně to lze vyjádřit heslem „my pro dítě“.¹⁰¹ Zajištění vhodné osoby je svěřeno správním orgánům při zprostředkování.

Osoba pěstouna musí být individualizována v rozhodnutí soudu.¹⁰² Pěstounem se může stát fyzická osoba, která poskytuje záruky řádné péče. Mělo by jít o osobu svéprávnou, bezúhonnou, která má předpoklady na dítě kladně výchovně působit a zajistit mu vhodné rodinné prostředí. Osoba, jejíž věk a zdravotní stav není na překážku péči o dítě. Je důležité zjistit i bezúhonnost jeho manžela, druha, dítěte, a jiné osoby tvořící s žadatelem společnou domácnost. Dále se posuzuje charakteristika jeho osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, zda z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání péči o dítě, předpoklad vychovávat dítě, motivace, která k tomu vedla, stabilita manželství, sociální prostředí v rodině, zvláště bydlení a domácnost, etnické, náboženské a kulturní prostředí žadatele.¹⁰³

Nově musí mít bydliště¹⁰⁴ na území České republiky a musí se svěřením dítěte do pěstounské péče souhlasit.¹⁰⁵ Podmínka souhlasu je nutná z důvodu, že řízení o svěřením dítěte do PP je možno zahájit i bez návrhu.

Většinou se jedná o lidi, kteří mají už své odrostlejší děti, ale může to být i bezdětný pár. Pokud má budoucí pěstoun vlastní děti, je nutné zkoumat, jak je vychovává, atmosféru v rodině a názory těchto dětí, aby se předešlo vytvoření nepříjemného prostředí pro dítě.¹⁰⁶ Ujme-li se fakticky osobní péče o dítě osoba příbuzná nebo blízká, dá jí soud přednost před jinou osobou pro dítě cizí.¹⁰⁷

Nejspolehlivější podmínkou je zajistit dítěti pro jeho vývoj stabilní rodinné zázemí. Dítě může být svěřeno do společné pěstounské péče společným pěstounům, pokud jsou manželé. Je dáována přednost těm, jejichž manželství jsou

¹⁰¹ SOBOTKOVÁ, Irena, OTČENÁŠKOVÁ, Veronika. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 12.

¹⁰² § 962 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1279.

¹⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 6. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2394/2012: bydliště je faktická skutečnost bydlení na určitém místě, která vykazuje znaky trvalosti

¹⁰⁵ § 962 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 330.

¹⁰⁷ § 962 odst. 2 z. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

především zralá, bezproblémová, trvalá a lze očekávat společný výchovný přístup k dítěti. Zemře-li jeden z nich, zůstává dítě v péči pozůstalého manžela. Se souhlasem druhého manžela může být dítě svěřeno do péče jen jednoho z manželů, není-li ale druhý manžel plně svéprávný nebo je-li udělení souhlasu spojeno s těžko překonatelnou překážkou, souhlasu není třeba. Pokud by soud rozhodl bez jeho souhlasu, má právo podat odvolání, kde může navrhnout zrušení rozsudku dle § 219a OSŘ. Na osobní péči se může podílet i manžel pěstouna, pokud žije v rodinné domácnosti. Společná pěstounská péče se ale vylučuje v případě osob žijících v nesezdaném soužití, nebo v registrovaném partnerství.¹⁰⁸

Budoucí pěstoun by měl být ochoten podstoupit přípravu k přijetí dítěte do rodiny, jestliže obecní úřad obce s rozšířenou působností považuje takovou přípravu za účelnou. Do pěstounských rodin často přicházejí děti ovlivněné životním stylem a problémy svých rodičů, děti se špatným školním prospěchem, proto by měl být pěstoun profesionálně připraven řešit krizové situace. Obecní úřad obce s rozšířenou působností poskytuje kromě přípravy pěstounů k přijetí dítěte do rodiny i poradenskou pomoc, zejména v otázkách výchovy dítěte.¹⁰⁹

4.2.3 Předpěstounská péče

Realizace předpěstounské péče je dalším předpokladem, i když jde pouze o fakultativní institut dočasné péče budoucích pěstounů. Je upravena v § 963 NOZ. Dítě může být před rozhodnutím soudu o svěřením do pěstounské péče svěřeno zájemcům do předpěstounské péče. Účelem tzv. péče na zkoušku je navázání vztahů mezi dítětem a pěstounem, popřípadě i jeho rodinou, jejich vzájemné poznání a sblížení v podmínkách a prostoru, kde bude dítě s pěstounskou rodinou žít.¹¹⁰

O svěřením dítěte do péče budoucích pěstounů může požádat do 30 dnů (max. po prodloužení do 60 dnů) ode dne, kdy mu bylo doručeno písemné oznámení, že byl vybrán jako vhodný žadatel pro toto dítě. Již od svěřením do předpěstounské péče má žadatel stejná práva a povinnosti k dítěti, jako by byl pěstounem (§ 966 NOZ).¹¹¹

¹⁰⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 419 – 420.

¹⁰⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 194.

¹¹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 331.

¹¹¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1262 a 1282.

Do 31. 12. 2013 rozhodoval o svěření dítěte do předpěstounské péče OSPOD – obecní úřad obce s rozšířenou působností ve správním řízení, nově ale rozhoduje soud, který o ní nemusí rozhodnout. Nově soud v rozhodnutí stanoví její délku, která závisí na okolnostech jednotlivých případů a je vymezena podle potřeb dítěte a jeho rodiny. Může tak být stanovena na obvyklé tři měsíce nebo i na delší dobu (neměla by být příliš krátká – ukvapené rozhodnutí, ani dlouhá – poměry dítěte byly co nejdříve stabilizovány).¹¹²

Do předpěstounské péče může být svěřeno dítě, je-li na základě rozhodnutí soudu v ústavní výchově nebo v zařízení vyžadující pro děti okamžitou pomoc. V tomto případě k tomu může dojít i bez souhlasu rodičů, tzn. i přes jejich nesouhlas. Druhou možností je situace, kdy dítě je v péči rodičů, nebo se fakticky nachází v péči třetích osob, a oni dítě předají do péče pěstouna. Zde už se vyžaduje souhlas rodičů. Oprávněnou osobou k převzetí dítěte může být osoba, která má zájem stát se pěstounem a splňuje stanovené předpoklady.¹¹³

Cílem je vytvořit zdravé a přínosné náhradní rodinné prostředí, aby se předešlo problémům, konfliktům, útekům dítěte a nedocházelo k rušení soudních rozhodnutí o pěstounské péči v případech, kdy se nepodaří navázat kontakt mezi dítětem a pěstounem.¹¹⁴

Činnost soudu svěřením do této péče nekončí, protože vykonává nad jejím průběhem a úspěšností dohled. Jeho předpokladem je úzká spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, kterému zákon svěřuje řadu práv a povinností. Obecní úřad obce s rozšířenou působností může kdykoli v průběhu této péče ověřit, zda nedošlo ke změně skutečností rozhodných pro svěření do pěstounské péče, zejména zda jsou rodiče nebo jiné osoby dítěti blízké schopny a ochotny převzít dítě do své péče. Zjistí-li takové skutečnosti, podá návrh na zrušení rozhodnutí soudu. Dále sleduje vývoj dětí v předpěstounské péči. Zaměstnanci této obce jsou povinni na základě zvláštního oprávnění vydaného tímto úřadem navštěvovat rodinu, kde dítě žije, popřípadě jiné prostředí, kde se dítě zdržuje, nejméně jednou za 3 měsíce v

¹¹² ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 419.

¹¹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 204.

¹¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 332.

období prvních 6 měsíců předpěstounské péče, a poté v souladu se zájmy dítěte podle potřeby, nejméně však jednou za 6 měsíců.¹¹⁵

I tato forma péče o dítě je státem financována. Ode dne právní moci rozhodnutí soudu o svěření dítěte do předpěstounské péče vzniká nárok na výplatu dávek pěstounské péče.¹¹⁶

Účastníky řízení jsou pěstoun či pěstouni, rodiče a dítě zastoupené kolizním opatrovníkem. Soud může rozhodnout i bez jednání (§ 19 ZŘS). S ohledem na účel úpravy by měl rozhodovat usnesením, které je předběžně vykonatelné a může tak co nejdříve dojít k naplnění sledovaného účelu.¹¹⁷

4.3 Řízení o svěření dítěte do péče

Řízení o svěření dítěte do pěstounské péče je závažným zásahem do práv dítěte, proto je rozhodování ponecháno soudu, který postupuje podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Rozhoduje v rámci péče soudu o nezletilé dle § 466 písm. p) ZŘS. Pro řízení je nařízeno jednání, protože jde o rozhodnutí ve věci samé. Dítě je v řízení zastoupeno opatrovníkem, zpravidla je jím OSPOD, kterého jmenuje soud.¹¹⁸

Věcně příslušný je v prvním stupni okresní soud. Místně příslušný je obecný soud nezletilého, kterým je soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popř. jiných rozhodných skutečností své bydliště. Není-li příslušný soud znám nebo nemůže-li včas zakročit, jedná soud, v jehož obvodu se nezletilý zdržuje. Jakmile je to možné, postoupí věc příslušnému soudu.¹¹⁹

Řízení lze zahájit na návrh, ale i bez návrhu¹²⁰. Návrh na zahájení řízení o svěření dítěte do pěstounské péče musí obsahovat podstatné náležitosti, zejména vylíčení rozhodných skutečností, označení důkazů a podpisy navrhovatelů. Návrh na zahájení řízení se doručuje do vlastních rukou.¹²¹

Účastníky řízení jsou rodiče (pokud jsou nositeli a vykonavateli rodičovské odpovědnosti), dítě zastoupené kolizním opatrovníkem a budoucí pěstoun či

¹¹⁵ § 19 odst. 3 a 4 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹¹⁶ § 74p odst. 2 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹¹⁷ NOVOTNÝ, Zdeněk. Co přinesla reforma náhradní péči? *Rodinné listy*, 2014, č. 2, roč. 3, s. 6.

¹¹⁸ § 469 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹¹⁹ § 467 ve spojení s § 4 odst. 2 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹²⁰ § 468 odst. 3 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹²¹ HOLUB, Milan a kol. Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisícími. 9. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 166.

manželé pěstouni. V případě svěřeni dítěte do PP jednoho z manželů, kdy je nutný souhlas druhého manžela, je účastníkem řízení i manžel budoucího pěstouna.¹²²

V řízení je potřeba účastníky náležitě poučit o významu a účelu pěstounské péče. Pěstoun musí mít zcela jasno nejen o svých právech a povinnostech, ale také o poměrech a zdravotním stavu dítěte, které je mu svěřováno. Poučení je jedním z předpokladů pro úspěšný průběh PP.¹²³

Soud rozhoduje rozsudkem, a to s největším urychlením, ve kterém individualizuje osobu pěstouna a rozhodne o svěřeni do PP. Může rozhodnout i bez návrhu, protože rozhoduje v nesporném řízení, které je ovládané zásadou oficiality a zásadou vyšetřovací. Souhlas rodiče se svěřeni dítěte do PP se nevyžaduje.¹²⁴ Dle rozhodnutí R 27/1975 v případě, že dítě bylo před rozhodnutím o pěstounské péči v ústavní výchově, je třeba tuto ústavní výchovu zrušit, jelikož nezaniká automaticky rozhodnutím soudu o pěstounské péči. Nově je možné v řízení rozhodnout i o výživném pro dítě.¹²⁵

4.3.1 Nařízení předběžného opatření

Ocitne-li se nezletilé dítě ve stavu nedostatku řádné péče nebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen, upraví soud poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu předběžným opatřením. PO nařídí umístění dítěte ve vhodném prostředí, tj. výchovné prostředí u osoby nebo zařízení způsobilého zajistit nezletilému řádnou péči.¹²⁶ Návrh na předběžné opatření může podat jen orgán sociálně-právní ochrany dětí. K rozhodnutí o návrhu je příslušný obecný soud navrhovatele. O návrhu na PO musí soud rozhodnout bezodkladně, nejpozději do 24 hodin od jeho podání. Rozhodnutí se doručuje účastníkům až při provedení jeho výkonu. Nezletilý nemusí být zastoupen, pokud ale nemá zákonného zástupce nebo ho nemůže zastupovat, jmenuje mu soud bezodkladně opatrovníka.¹²⁷ PO trvá 1 měsíce od jeho vykonatelnosti (od jeho

¹²² R 29/1975 více viz. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 334.

¹²³ R 28/1975 více viz. HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 202.

¹²⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1263.

¹²⁵ Podrobněji viz. kapitola 6.1

¹²⁶ § 452 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹²⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1268.

vydání). Pokud bude před uplynutím této doby zahájeno řízení ve věci samé, může soud PO opakovaně prodloužit na dobu nejvýše 1 měsíce, aby celková doba nepřesáhla 6 měsíců od jeho vykonatelnosti.¹²⁸ Rodiče nezletilého, OSPOD a opatrovník mohou kdykoliv soudu navrhnout zrušení PO, kdy o tomto návrhu soud rozhodne bezodkladně, nejpozději do 7 dnů.¹²⁹

¹²⁸ § 459 z.č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹²⁹ §462 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

5. VEŘEJNOPRÁVNÍ ASPEKTY PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Jedná se o zprostředkování pěstounské péče, dohody o výkonu PP, kontrola průběhu PP a dávky PP. Právní úprava je od 1. 1. 2013 obsažena v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí, který je veřejnoprávním předpisem.

5.1 Zprostředkování pěstounské péče

Občanský zákoník preferuje pěstounskou péči vykonávanou dítěti příbuznou nebo blízkou osobou, tato osoba ale nemůže vždy převzít péči o dítě. V takovém případě se hledá pro dítě vhodný člověk, který má morální, výchovné, sociální a zdravotní předpoklady a způsobem svého života a své rodiny je schopen zaručit, že zajistí vhodné výchovné prostředí pro dítě.¹³⁰ Šanci najít náhradní rodinu by měly dostat všechny děti, které zázemí vlastní rodiny z různých důvodů nemají.¹³¹

Zprostředkováním začíná vlastní proces zajišťování náhradní rodinné péče pro dítě, který zaručuje dětem i žadatelům potřebnou právní jistotu a odpovídající ochranu jejich oprávněných zájmů.¹³² Právní úpravu nalezneme v § 19a až 27 ZSPO a mohou to provádět jen orgány uvedené v § 4 odst. 1 ZSPO (př. obecní úřad obce s rozšířenou působností, krajský úřad). Podle uvedených ustanovení zprostředkování spočívá ve vyhledávání dětí vhodných ke svěření do pěstounské péče, nalezení vhodných pěstounů pro tyto děti, v odborné přípravě vhodných pěstounů k přijetí dítěte do rodiny a ve výběru konkrétního pěstouna vhodného určitému dítěti a zajištění osobního seznámení mezi nimi.¹³³

Zprostředkování pěstounské péče se neprovádí, podala-li návrh na svěření dítěte do péče fyzická osoba dítěti příbuzná nebo osoba blízká dítěti nebo jeho rodině. V tomto případě má FO možnost podat návrh na svěření dítěte do PP přímo u soudu, aniž by uplatňovala žádost o zprostředkování u orgánů sociálně-právní ochrany dětí.¹³⁴ Pokud kdokoliv fakticky (bez zprostředkování příslušným orgánem) převezme nezletilé dítě s úmyslem přijmout ho do své trvalé péče, ať už se souhlasem rodičů

¹³⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1262.

¹³¹ SOBOTKOVÁ, Irena, OTČENÁŠKOVÁ, Veronika. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 13.

¹³² ODBOR 21. *Proces zprostředkování* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 21. února 2013 [cit. 20. října 2014]. Dostupné na: <<http://www.mpsv.cz/cs/14502>>.

¹³³ § 19a odst. 1 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹³⁴ ODBOR 21. *Proces zprostředkování* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 21. února 2013 [cit. 20. října 2014]. Dostupné na: <<http://www.mpsv.cz/cs/14502>>.

nebo jiné osoby odpovědné za výchovu nebo bez tohoto souhlasu, musí tuto skutečnost neprodleně oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností (§ 10a odst. 2 ZSPO). Bude vždy na příslušném orgánu, aby věc posoudil s ohledem na nejlepší zájem dítěte a zvážil, zda bude nutné učinit opatření směřující k ochraně dítěte (§ 16a ZSPO).¹³⁵

Proces zprostředkování se skládá z několika navazujících fází.

5.1.1 Podání žádosti

Pěstounská péče se zprostředkuje jen na žádost fyzické osoby, která má zájem přijmout dítě do péče. Žádost může podat osoba, která je občanem České republiky a má zároveň na jejím území trvalý pobyt. Cizinec může žádost uplatnit v případě, pokud mu vyplývá nárok na sociální výhody z přímo použitelného předpisu Evropské unie nebo má na území ČR povolen trvalý pobyt nebo je podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR hlášen k pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů. Žádost se podává u obecního úřadu obce s rozšířenou působností.¹³⁶

5.1.2 Posuzování žadatelů obecním úřadem

Stěžejní činností je vyhledávání osob vhodných stát se pěstouny. Žadostí o pěstounskou péči je stále málo na to, aby do ní mohly být umístěny všechny děti, které to potřebují. Zásadou je, že z více vyhovujících rodin se vždy hledá ta nejvhodnější pro konkrétní dítě, nikoliv dítě pro určité žadatele.¹³⁷ Vyhledávání vhodných osob provádí obecní úřad obce s rozšířenou působností. Shromáždí podklady pro zprostředkování a založí spisovou dokumentaci o dítěti a žadateli.¹³⁸ Může také rozhodnout o zastavení řízení o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování PP, jestliže žadající osoba vezme svou žádost zpět nebo nesdělí ani na výzvu údaje a nedoloží potřebné doklady pro vedení dokumentace.¹³⁹ Dále poskytuje osobám vhodným stát se pěstouny poradenskou pomoc související se

¹³⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 192.

¹³⁶ § 20 odst. 1 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

¹³⁷ SOBOTKOVÁ, Irena, OTČENÁŠKOVÁ, Veronika. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 13.

¹³⁸ § 21 odst. 1 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹³⁹ § 21 odst. 7 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

svěřením dítěte do pěstounské péče, zejména v otázkách výchovy dítěte.¹⁴⁰ Kopii spisové dokumentace o žadateli s kopií spisové dokumentace o dítěti poté neprodleně postoupí krajskému úřadu, který provádí jejich odborné posouzení.¹⁴¹

5.1.3 Posuzování žadatelů krajským úřadem

Krajský úřad vede evidenci dětí a žadatelů vhodných stát se pěstouny. Řízení o zařazení do evidence přeruší, je-li proti žadateli nebo jemu manželovi, dítěti a osobám tvořícím s ním společnou domácnost vedeno trestní řízení, jehož spáchání může mít vliv na způsobilost žadatele k řádné výchově dítěte nebo může řízení přerušit, zjistí-li na straně žadatele důvody bránící jeho odbornému posouzení. O zařazení žadatele do této evidence rozhodne neprodleně po jeho odborném posouzení.¹⁴²

Odborné posouzení zahrnuje posouzení dítěte a žadatele, zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny, vyjádření dětí žadatele k přijetí dítěte svěřovaného do PP, posouzení schopnosti dětí žijících s žadatelem ve společné domácnosti, zjištění bezúhonnosti žadatele, jeho druha, manžela a jiné osoby tvořící s žadatelem společnou domácnost.¹⁴³ U dětí se zejména posuzuje úroveň tělesného nebo duševního vývoje, včetně specifických potřeb a nároků a u žadatelů charakteristika osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, předpoklad vychovávat dítě, motivace pro přijetí dítěte, stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině. Posouzení provede do 30 dnů ode dne zjištění všech potřebných skutečností.¹⁴⁴

Pokud krajský úřad zjistí v průběhu řízení závažné důvody, pro které nelze žadatele zařadit do evidence žadatelů, může rozhodnout o zamítnutí žádosti ještě před provedením odborného posouzení žadatele. V rozhodnutí o zařazení žadatele do evidence stanoví krajský úřad žadateli povinnost hlásit jemu všechny změny rozhodné pro zprostředkování PP do 15 dnů ode dne jejich vzniku. Zařazení žadatele do evidence oznámí obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností nebo ostatním, se kterými žadatel uzavřel dohodu o výkonu PP.¹⁴⁵

¹⁴⁰ § 11 odst. 1 písm. d) z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁴¹ § 21 odst. 6 z. č. 359/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁴² § 22 odst. 1, 5 a 6 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁴³ § 27 odst. 1 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1262.

¹⁴⁵ § 22 odst. 6 a 7 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Krajský úřad vyřadí dítě z evidence na základě rozhodnutí o svěřením dítěte do PP, nebo pokud zjistí závažné důvody, pro které nelze zprostředkovat PP. Žadatele z evidence vyřadí na základě rozhodnutí o svěřením dítěte do PP, pokud již nežádá o svěřením dalšího dítěte do PP, zjistí-li závažné důvody, pro které to nelze zprostředkovat, požádá-li o to žadatel nebo poruší-li žadatel povinnost sdělovat změny v rozhodných údajích. Dále jej může vyřadit, pokud se nezúčastnil přípravy k přijetí dítěte do rodiny bez závažného důvodu, ačkoliv byl k účasti na této přípravě vyzván. O vyřazení žadatele z evidence vydá krajský úřad rozhodnutí jen v určitých případech, v ostatních to jen písemně oznámí.¹⁴⁶

5.1.4 Příprava na přijetí dítěte do rodiny

Jednou z podmínek pro zprostředkování pěstounské péče je, že se žadatel o svěřením dítěte do některé z forem náhradní rodinné péče účastní přípravy k přijetí dítěte do rodiny, kterou zajišťuje krajský úřad. Poskytuje těmto osobám poradenskou pomoc související se svěřením dítěte do PP, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu.¹⁴⁷

Přípravy mají splňovat kritéria, která stanoví zákon. Časový rozsah činí nejméně 48 hodin příprav pro běžné pěstouny (72 hodin pro pěstouny na přechodnou dobu). Přípravné kurzy jsou ze zákona povinné, zpravidla mají individuální a skupinovou část.¹⁴⁸ Individuální forma spočívá zejména v sebepoznání fyzických osob vhodných stát se pěstounem v oblasti motivace k náhradní rodinné péči, fungování rodinného systému, mapování sociálních kontaktů, očekávání od dítěte svěřeného do péče. Naopak skupinová forma spočívá zejména v osvojení znalostí a dovedností v oblasti náhradní rodinné péče a související právní úpravy, vývoje a potřeb dítěte včetně specifických potřeb dítěte v náhradní rodinné péči, práv dítěte včetně práv dítěte v náhradní rodinné péči a práva dítěte na udržování a rozvoj rodinných vazeb, podpory dítěte při uplatňování jeho práva vyjádřit svůj názor a účastnit se rozhodování, která se ho týkají, práv a povinností rodičů dítěte, práv a povinností pěstounů.¹⁴⁹

¹⁴⁶ § 24c odst. 1 a 2 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁴⁷ § 11 odst. 2 písm. a) z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁴⁸ SOBOTKOVÁ, Irena, OTČENÁŠKOVÁ, Veronika. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 13.

¹⁴⁹ ODBOR 21. *Proces zprostředkování* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 21. února 2013 [cit. 20. října 2014]. Dostupné na: <<http://www.mpsv.cz/cs/14502>>.

Pracuje se pomocí sebezpoznávacích a zážitkových technik, ale důležitá je i edukativní¹⁵⁰ náplň (přednášky, diskuse na téma z oblasti náhradní výchovy, vývoje dětí, problémy ve vývoji, atd.¹⁵¹ Příprava obsahuje i spolupráci s dalšími odborníky, rozvoj schopností a zájmů dítěte, uspokojení citových, vývojových, sociálních a vzdělávacích potřeb dítěte a péče o zdraví dítěte, komunikace s dítětem, styk dítěte v náhradní rodinné péči s rodiči a dalšími osobami blízkými a práce s dětmi žijícími v rodině žadatele.¹⁵²

Krajský úřad dále zajišťuje přípravu dětí žijících v rodině osob vhodných stát se pěstouny, kterou provádí přiměřeně vzhledem k jejich věku, rozumové vyspělosti a v nezbytném rozsahu.¹⁵³ Zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu, je součástí odborného posouzení pro zprostředkování pěstounské péče.

5.1.5 Výběr pěstouna pro dítě

Zprostředkování nově od ledna 2013 provádí jen krajský úřad (MPSV již zprostředkování na úrovni celé ČR neprovádí), který pro děti z evidence pro pěstounskou péči vyhledává vhodné žadatele primárně vedené v evidenci tohoto krajského úřadu, sekundárně pak z evidence žadatelů vedených jinými krajskými úřady. Krajský úřad při zprostředkování přihlíží k výsledkům odborného posouzení dítěte a žadatelů, k vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a k plnění opatření vyplývajících z individuálního plánu ochrany dítěte¹⁵⁴.¹⁵⁵ Konečné zprostředkování, a to samotné párování dětí a schválených žadatelů, už není v pravomoci poradních sborů, ale rozhodují o tom zaměstnanci krajského úřadu.¹⁵⁶

¹⁵⁰ Vzájemné výchovné kontakty, aktivity, působení např. v rodině, ve škole

¹⁵¹ SOBOTKOVÁ, Irena, OTČENÁŠKOVÁ, Veronika. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 13.

¹⁵² ODBOR 21. *Proces zprostředkování* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 21. února 2013 [cit. 20. října 2014]. Dostupné na: <<http://www.mpsv.cz/cs/14502>>.

¹⁵³ § 11 odst. 2 písm. b) z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁵⁴ IPOD: obecní úřad obce s rozšířenou působností má povinnost ho zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, vypracovává se od počátku doby poskytování sociálně-právní ochrany, nejpozději však do jednoho měsíce od zařazení dítěte do evidence a pravidelně se aktualizuje; vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny a stanoví časový plán pro provádění těchto opatření

¹⁵⁵ § 24 odst. 1 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1262.

5.1.6 Navazování kontaktu s dítětem

Za účelem přípravy dalších podkladů je krajský úřad oprávněn vyzvat žadatele k osobnímu jednání. Zaměstnanci kraje mohou navštívit dítě tam, kde se nachází. Pokud krajský úřad zjistí, že vhodný žadatel existuje, tak mu to písemně oznámí a žadatel má právo se s dítětem seznámit. Ten u koho se dítě nachází, je povinen toto setkání umožnit. Žadatel podá žádost o svěření dítěte do péče budoucích pěstounů, a to nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy mu bylo doručeno písemné oznámení krajského úřadu o tom, že byl pro konkrétní dítě vybrán jako vhodný pěstoun.¹⁵⁷

Jakmile náhradní rodina vznikne nebo do pěstounské rodiny přijde nové dítě, nastává další důležitá etapa, a to sžívání, zvykání, navazování a prohlubování vztahů. Pěstouni mají ze zákona povinnost vzdělávat se (24 hodin za rok) a mají nárok na poradenské služby. Nabídku vzdělávání i poradenských služeb poskytují převážně nestátní neziskové organizace, které mají pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Mohou vzdělávat pěstouny na poradensko-vzdělávacích pobytech, rodiny mohou mít k dispozici svého psychologa, zavedou jim originální program na podporu rozvoje zdravé osobní identity přijatých dětí založený na sociálně-psychologických hrách a mohou vést děti a dospívající odborně připravenými stálými vedoucími (např. studenti psychologie).¹⁵⁸

5.1.7 Odvolání proti zamítavému rozhodnutí o zařazení do evidence

Krajský úřad může vydat správní rozhodnutí s nedoporučujícím závěrem a žadatelé nebudou zařazení do evidence. V takovém případě mají žadatelé o náhradní rodinnou péči možnost se proti zamítavému rozhodnutí odvolat. Odvolání podávají u toho správního orgánu, který napadené rozhodnutí vydal, tj. příslušný krajský úřad, a to do lhůty uvedené v poučení rozhodnutí. Odvolacím správním orgánem ve věcech náhradní rodinné péče je Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, kterému je odvolání, včetně kompletní spisové dokumentace žadatelů s vyjádřením krajského úřadu k dané věci, postoupeno k řešení. MPSV je pro účely odvolacího řízení oprávněno provést nové odborné posouzení žadatele. Podle

¹⁵⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině, zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 193.

¹⁵⁸ SOBOTKOVÁ, Irena, OTČENÁŠKOVÁ, Veronika. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 14.

závěru konkrétního stanoviska následně vydá buď kladné či zamítavé rozhodnutí v projednávané věci, proti němuž se již nelze dále odvolat.¹⁵⁹

5.2 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí zavedla nový typ veřejnoprávní smlouvy, a to dohodu o výkonu pěstounské péče. Dohoda upravuje podrobnosti naplňování práv a povinností, které vyplývají ze zákona. Nejde ovšem o úplnou novinku, dohody předtím byly uzavírány v zařízeních pro výkon PP. Pěstouni tak získávají právo na poskytnutí odborné pomoci a poradenství při výkonu PP a záruku konkrétní podoby a rozsahu odborné pomoci a podpory, která vychází z dohody. Jsou tam upraveny i podrobnosti ohledně dohledu nad praktickým výkonem PP. Povinný minimální obsah dohody je vymezen v právním předpise, s tím, že v jednotlivých případech je stranám ponechána smluvní volnost pro sjednání dalších náležitostí dohody nad rámec zákona.¹⁶⁰

Pěstoun, jemuž bylo dítě rozhodnutím soudu svěřeno do péče, má nově povinnost do 30 dnů od právní moci rozhodnutí soudu o svěřeni prvního dítěte uzavřít s obecním úřadem obce s rozšířenou působností dohodu o výkonu PP. Místně příslušný je úřad podle trvalého pobytu pěstouna. Dohodu mohou uzavřít i jiné orgány – obecní úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu nemá pěstoun trvalý pobyt, krajský úřad nebo pověřená osoba, ale se souhlasem příslušného obecního úřadu.¹⁶¹ Tyto orgány o uzavření bezodkladně informují příslušný obecní úřad a zašlou mu opis dohody o výkonu PP.¹⁶²

Dohoda upravuje podrobně výkon práv a povinností pěstounů, jež jsou specifikovány dle konkrétních potřeb dítěte a rodiny. Základní práva a povinnosti jsou:

- a) Právo se zajištěním krátkodobé péče o dítě v době, kdy je pěstoun nemocný, pokud se mu narodí dítě, při vyřizování nezbytných osobních záležitostí, nebo při úmrtí osoby blízké (tzv. hlídací služba)

¹⁵⁹ ODBOR 21. *Proces zprostředkování* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 21. února 2013 [cit. 20. října 2014]. Dostupné na: <<http://www.mpsv.cz/cs/14502>>.

¹⁶⁰ *Důvodová zpráva: obecná část. Hodnocení dopadů regulace podle obecných zásad RIA* [online]. nahradnirodina.cz, 2011 [cit. 17. října 2014]. Dostupné na <http://www.nahradnirodina.cz/files/File/novelizace_spo_srpen_2011_-duvodovka.pdf>.

¹⁶¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1264.

¹⁶² § 47b odst. 4 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

- b) Právo se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň 2 let (tzv. dovolená)
- c) Právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců
- d) Právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti
- e) Právo na pomoc při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku
- f) Povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin ročně
- g) Povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí
- h) Povinnost v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud nestanoví jinak¹⁶³

Pokud nedojde ve výše uvedené době k uzavření dohody mezi správním úřadem a pěstounem, podrobnosti ohledně zmíněných práv a povinností upraví obecní úřad obce s rozšířenou působností svým rozhodnutím.¹⁶⁴ Dohody o výkonu pěstounské péče musí být v souladu s rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do péče a s individuálním plánem ochrany dítěte, pokud byl zpracován. Při vydávání rozhodnutí nebo uzavírání dohody se přihlíží k zájmům a individuálním potřebám dítěte a potřebám pěstouna, pokud jsou spojeny s výkonem péče o svěřené dítě.¹⁶⁵

Pěstoun uzavírá jedinou dohodu o výkonu pěstounské péče bez ohledu na počet svěřených dětí. Jsou-li pěstouny oba manželé, uzavírají společně jedinou dohodu o výkonu PP bez ohledu na počet svěřených dětí a bez ohledu, zda jsou všechny děti svěřeny do jejich společné péče. To neplatí v případě dětí svěřených do výlučné péče jen jednomu z manželů a manželé spolu po dobu tří měsíců prokazatelně nežijí.¹⁶⁶

¹⁶³ § 47a z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁶⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1264.

¹⁶⁵ § 47b odst. 3 z. č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁶⁶ § 47b odst. 6 a 7 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Dohoda o výkonu trvá po dobu, po kterou trvá pěstounská péče, péče fyzické osoby, jež má zájem stát se pěstounem, které bylo dítě dočasně svěřeno do péče před samotným rozhodnutím o svěřením dítěte do PP nebo je osoba rozhodnutím krajského úřadu vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat PP na přechodnou dobu.¹⁶⁷

Správní úřady mohou dohodu vypovědět z určitých důvodů, např. pro závažné nebo opakované porušování povinností, ke kterým se pěstoun zavázal v dohodě, pro opakované maření sledování naplňování dohody nad výkonem PP, atd. Naopak pěstoun může dohodu vypovědět bez udání důvodu. Pokud dohodu vypoví orgán, v jehož obvodu nemá pěstoun trvalý pobyt, musí o tom bez zbytečného odkladu informovat obecní úřad obce s rozšířenou působností, kde má pěstoun trvalý pobyt. Tento orgán je pak povinen vydat do 30 dnů rozhodnutí, ve kterém upraví podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností. Výpovědní lhůta skončí nejpozději uplynutím 30 dnů ode dne doručení výpovědi druhé smluvní straně, ne však dříve, než bude uzavřena nová dohoda o výkonu pěstounské péče nebo právní mocí rozhodnutí vydaného místo dohody.¹⁶⁸

Dohody o výkonu pěstounské péče představují právní základ spolupráce mezi náhradní rodinou a orgány veřejné správy odpovědnými za ochranu dětí. Přes určité limity, které právní úprava nastavuje v oblasti práv a povinností a také účelovosti úhrady činností ze strany státu, mohou nové instituty vést ke kvalitativní změně systému péče o ohrožené děti, který bude schopen daleko lépe než dosud reagovat na potřeby dětí a náhradních rodin.¹⁶⁹

5.2.1 Kontrola

Obecní úřad obce s rozšířenou působností, obecní úřad, krajský úřad nebo pověřená osoba pokud uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče, nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností, který vydal rozhodnutí místo dohody, jsou povinny sledovat naplňování dohody o výkonu nebo rozhodnutí prostřednictvím svých zaměstnanců. Zaměstnanci jsou povinni minimálně jednou za 2 měsíce být v osobním styku s pěstouny a s dětmi svěřenými do jejich péče. O průběhu výkonu pěstounské péče zpracuje zaměstnanec obecního úřadu, v jehož obvodu nemá

¹⁶⁷ § 47c odst. 1 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁶⁸ § 47c odst. 2 – 7 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁶⁹ MACELA, Miloslav. Dohody o výkonu pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 7, s. 4.

pěstoun trvalý pobyt, obecního úřadu, krajského úřadu nebo pověřená osoba jednou za 6 měsíců zprávu, kterou předá obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má pěstoun trvalý pobyt.¹⁷⁰

5.2.2 Státní příspěvek na výkon pěstounské péče

Novelou zákona byly zavedeny nové formy podpory náhradní rodinné péče. Systém dávek byl doplněn o zákonný nárok pěstounských rodin na určité typy služeb. K jejich financování slouží státní příspěvek na výkon pěstounské péče. Právní úpravu nalezneme v § 47d ZSPO. Výplata příspěvku je vázána na uzavření dohody o výkonu pěstounské péče nebo vydání správního rozhodnutí, které tuto dohodu nahrazuje. Má charakter neinvestičního transferu ze státního rozpočtu, nejde o dotaci, takže příjemce není povinen provádět vyúčtování použití a čerpání příspěvku. Příspěvek ale podléhá kontrole účelnosti, proto musí mít příjemce k dispozici účetní záznamy a dokumenty dokládající účelovost využití příspěvku.¹⁷¹

Subjekty oprávněné uzavírat dohody získávají za každou uzavřenou dohodu (vydané správní rozhodnutí) částku ve výši 48 000 Kč ročně. Pokud dohoda (rozhodnutí) trvala jen část roku, činí výše příspěvku 4 000 Kč za každý kalendářní měsíc (i jeho část).¹⁷² Na výši příspěvku nemá vliv počet svěřených dětí. Každá pěstounská rodina nemusí obdržet služby v hodnotě 48 000 Kč ročně, jde pouze o kritérium, na jehož základě jsou ze strany státu přidělovány finanční zdroje subjektům zajišťujícím podporu výkonu náhradní rodinné péče.¹⁷³

Státní příspěvek je určen na pokrytí nákladů vynakládaných na zajišťování pomoci osobám pečujícím, osobám v evidenci nebo svěřeným dětem (výhradně činnosti uvedené v § 47a ZSPO) a na provádění dohledu nad pěstounskou péčí.¹⁷⁴ Je tzv. kompenzací za poskytování služeb, které daná rodina nebo dítě potřebuje, protože jde o dítě v náhradní péči. Výše úhrady za službu musí odpovídat ceně v místě a čase obvyklém. Často lze službu zajistit za finanční spoluúčasti pěstounské

¹⁷⁰ § 47b odst. 5 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁷¹ MACELA, Miloslav. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 6, s. 1, 3.

¹⁷² § 47d odst. 2 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁷³ MACELA, Miloslav. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 6, s. 1.

¹⁷⁴ § 47d odst. 1 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

rodiny. Nemůže suplovat funkci příspěvku na úhradu potřeb dítěte, příspěvku na péči nebo odměnu pěstouna.¹⁷⁵

O přiznání rozhoduje místně příslušná krajská pobočka Úřadu práce v ČR podle sídla či místa trvalého pobytu žadatele. O přiznání se rozhoduje na základě žádosti, která musí obsahovat seznam všech pěstounů, se kterými uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče (nebo jejichž práva a povinnosti upravil pravomocným správním rozhodnutím), kopie dohod (rozhodnutí), a uvést jejich jméno, příjmení, popř. datum narození a adresu místa pobytu na území v ČR nebo bydliště v cizině. Státní příspěvek se přiznává za kalendářní rok a vyplácí se ve lhůtě do 60 dnů od právní moci rozhodnutí o jeho přiznání.¹⁷⁶

Nárok na státní příspěvek vzniká dnem uzavření dohody o výkonu pěstounské péče nebo od právní moci správního rozhodnutí a trvá po dobu platnosti správního rozhodnutí, resp. dohody o výkonu PP.¹⁷⁷ Nárok na státní příspěvek nebo na jeho zvýšení lze přiznat i zpětně, nejdéle za dobu tří kalendářních měsíců. Příjemce státního příspěvku je povinen oznámit krajské pobočce, která ho přiznala, do 15 dnů všechny rozhodné skutečnosti pro nárok na tento příspěvek, zejm. ukončení dohody nebo zrušení správního rozhodnutí. Krajská pobočka na základě toho oznámení rozhodne o změně výše státního příspěvku nebo o zastavení jeho výplaty. Při skončení dohody či zrušení správního rozhodnutí se dopředu vyplacený příspěvek v poměrné části vrací (za každý měsíc 4 000 Kč), ne však v případě, kdy dohoda či rozhodnutí trvaly v daném roce alespoň šest měsíců.¹⁷⁸

Využívání státního příspěvku vychází ze zásady, že dítě je umístěno v náhradní rodinné péči a zůstává tak pod ochranou státu. Cílem poskytované podpory je především prevence selhávání náhradní rodinné péče. Zejména odborné služby by měly být zaměřeny na zpracování traumat a ztrát u přijatých dětí (odchod dítěte z rodiny, odloučení od blízkých osob, týrání, atd.), na podporu navázání bezpečného vztahu s pečujícími osobami, práce s identitou dítěte, kontakty s rodiči atd. Na úhradu ostatních záležitostí slouží jiné typy dávek.¹⁷⁹

¹⁷⁵ MACELA, Miloslav. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 6, s. 3.

¹⁷⁶ § 47d odst. 3 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁷⁷ *Důvodová zpráva: obecná část. Hodnocení dopadů regulace podle obecných zásad RIA* [online]. nahradnirodina.cz, 2011 [cit. 17. října 2014]. Dostupné na <http://www.nahradnirodina.cz/files/File/novelizace_spo_srpen_2011_-duvodovka.pdf>.

¹⁷⁸ § 47d odst. 5, 6 a 7 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁷⁹ MACELA, Miloslav. Dohody o výkonu pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 7, s. 3.

5.3 Hmotné zabezpečení pěstounské péče

Otázka hmotného zabezpečení je upravena pouze zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Novelou tohoto zákona došlo k výrazné změně v právní úpravě ohledně dávek pěstounské péče. Právní úprava dávek byla vyjmuta ze zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a nově vložena do ZSPO. Kromě systematické změny v úpravě dávek došlo též k významnému zvýšení dávek pěstouna.¹⁸⁰

5.3.1 Vznik, zánik nároku a příjemce dávky

Pro účely poskytování dávek se za pěstounskou péči považuje péče poskytovaná osobou v evidenci nebo pečující osobou. Nárok na dávky vzniká osobě pečující a svěřenému dítěti od kalendářního měsíce, ve kterém se stalo vykonatelným rozhodnutí o svěřením dítěte do předpěstounské péče nebo se stalo vykonatelným předběžné opatření o svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu nebo nabyl právní moci rozsudek soudu o svěřením dítěte do pěstounské péče.¹⁸¹

Nárok na dávku nezaniká uplynutím času, nestanoví-li zákon jinak. Nárok na výplatu dávky (odměna pěstouna, příspěvek na úhradu potřeb pěstouna) zaniká uplynutím jednoho roku ode dne, od kterého dávka nebo její část náleží. Nárok na zbylé dávky zaniká, nebyl-li uplatněn do jednoho roku ode dne převzetí dítěte, zakoupení motorového vozidla nebo zaplacení jeho opravy nebo zániku nároku na příspěvek na úhradu potřeb dítěte.¹⁸²

Příjemcem dávky je oprávněná osoba nebo jiná fyzická osoba, jíž byla nezletilá oprávněná osoba svěřena do péče. Krajská pobočka Úřadu práce může ustanovit zvláštního příjemce dávek jen se souhlasem oprávněné osoby a jeho zájmy nesmějí být ve střetu se zájmy oprávněné osoby. Půjde o jakoukoliv fyzickou osobu, která s tím ustavením souhlasí. Jiná fyzická osoba a zvláštní příjemce jsou povinni dávku použít ve prospěch oprávněné osoby.¹⁸³

¹⁸⁰ *Důvodová zpráva: obecná část. Hodnocení dopadů regulace podle obecných zásad RIA* [online]. nahradnirodina.cz, 2011 [cit. 17. října 2014]. Dostupné na <http://www.nahradnirodina.cz/files/File/novelizace_spo_srpen_2011_-duvodovka.pdf>.

¹⁸¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1265.

¹⁸² § 47r odst. 1, 2, 3 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁸³ § 47u odst. 1 – 4 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Při společné pěstounské péči manželů náleží dávka jen jednomu z manželů určenému na základě dohody manželů. Nedohodnou-li se manželé, určí příslušná krajská pobočka Úřadu práce, kterému z manželů se dávka pěstounské péče přizná.¹⁸⁴

5.3.2 Přejednost nároku a přepjatky

Nárok na dávku nelze postoupit, dát do zástavy, ani není předmětem dědictví. Zemřela-li oprávněná osoba po uplatnění nároku na dávku, nárok na částky splatné do dne smrti této osoby nabývají postupně manželka (manžel), děti, rodiče nebo osoba pečující, jestliže žili s oprávněnou osobou v době její smrti v domácnosti.¹⁸⁵

Nárok na vrácení dávky poskytnuté neprávem nebo v nesprávné výši zaniká uplynutím 3 let ode dne, kdy byla dávka pěstounské péče vyplacena. O povinnosti vrátit dávku rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce, která dané dávky vyplácí a vrácené prostředky jsou příjmem státního rozpočtu.¹⁸⁶

5.3.3 Jednotlivé dávky

Zákon rozlišuje tyto dávky pěstounské péče: příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a nově příspěvek při ukončení pěstounské péče.

a) Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Jde o opětovnou dávku upravenou v § 47f a g ZSPO. Nárok na příspěvek má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče. Příspěvek se vyplácí osobě pečující. Nárok se zachovává i po dosažení zletilosti dítěte, nejdéle do dvacátého šestého roku jeho věku, pokud jde o nezaopatřené dítě, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou pečující. Výše příspěvku je stanovena pevnou částkou a činí za kalendářní měsíc 4 500 Kč (dítě do 6 let), 5 500 Kč (dítě od 6 do 12 let), 6 350 Kč (dítě od 12 do 18 let) a 6 600 Kč (dítě od 18 do 26 let). V případě osoby závislé na péči jiné fyzické osoby je výše upravena podle stupně závislosti. Příspěvek dítěti nenáleží po dobu, po kterou je v plném přímém zaopatření zařízení pro péči o děti nebo mládež nebo v péči jiné osoby nahrazující

¹⁸⁴ *Důvodová zpráva: obecná část. Hodnocení dopadů regulace podle obecných zásad RIA* [online]. nahradnirodina.cz, 2011 [cit. 17. října 2014]. Dostupné na <http://www.nahradnirodina.cz/files/File/novelizace_spo_srpen_2011_-duvodovka.pdf>.

¹⁸⁵ § 47s z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁸⁶ § 47z odst. 2 – 4 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

péči rodičů. Požívá-li dítě důchod, náleží mu příspěvek, jen je-li vyšší, ve výši rozdílu mezi příspěvkem a důchodem.¹⁸⁷

b) Odměna pěstouna

Odměna je posuzována jako plat pro účely odvádění daně z příjmů fyzických osob, pojistného na sociální zabezpečení a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění.¹⁸⁸ Nárok na odměnu má osoba pečující a osoba v evidenci, i v případě, jestliže nezaopatřené dítě, které měla v péči, nemá po dosažení zletilosti nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte, protože požívá důchod z důchodového pojištění, jehož výše je stejná nebo vyšší než daný příspěvek. Jde o opětovnou dávku upravenou v § 47i až k a její výše činí za kalendářní měsíc 8 000 Kč (pečuje o 1 dítě), 12 000 Kč (pečuje o 2 děti) a 20 000 Kč (pečuje alespoň o 3 děti nebo alespoň o 1 dítě, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II, III a IV). Za každé další svěřené dítě se částka zvyšuje o 4 000 Kč. Odměna se poskytuje i po dobu dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízení karantény osoby pečující nebo osoby v evidenci, nejdéle do konce kalendářního měsíce, v němž vznikla nebo byla nařízena. Odměna nenáleží, je-li dítě v plném přímém zaopatření zařízení pro péči o děti nebo mládež nebo v péči jiné osoby nahrazující péči rodičů.¹⁸⁹

Odlišná úprava nároku na odměnu platí v situaci, kdy je dítě svěřeno do pěstounské péče rodiče nebo prarodiče otce nebo matky dítěte, protože jim svědčí podpůrná vyživovací povinnost ke svým vnukům a pravňukům v případě, že rodiče dítěte nemohou dostát své primární povinnosti.¹⁹⁰ Odměna ve výši 8 000 Kč a 12 000 Kč jim náleží jen v případech hodných zvláštního zřetele, zejména s ohledem na sociální a majetkové poměry osoby pečující a jejich rodiny a s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu dítěte. Pro rozhodnutí o přiznání si krajská pobočka Úřadu práce vyžádá vyjádření příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností.¹⁹¹

c) Příspěvek při převzetí dítěte

Nárok na příspěvek má osoba pečující, která převzala dítě do pěstounské péče. Jde o jednorázový příspěvek upravený v § 47l ZSPO a jeho výše činí 8 000 Kč (dítě

¹⁸⁷ § 47f a § 47g z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁸⁸ *Důvodová zpráva: obecná část. Hodnocení dopadů regulace podle obecných zásad RIA* [online]. nahradnirodina.cz, 2011 [cit. 17. října 2014]. Dostupné na <http://www.nahradnirodina.cz/files/File/novelizace_spo_srpen_2011_-duvodovka.pdf>.

¹⁸⁹ § 47i odst. 1 a § 47j odst. 1, 2 a 4 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁹⁰ *Důvodová zpráva: obecná část. Hodnocení dopadů regulace podle obecných zásad RIA* [online]. nahradnirodina.cz, 2011 [cit. 17. října 2014]. Dostupné na <http://www.nahradnirodina.cz/files/File/novelizace_spo_srpen_2011_-duvodovka.pdf>.

¹⁹¹ § 47j odst. 3 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

do 6 let), 9 000 Kč (dítě od 6 do 12 let) a 10 000 Kč (dítě od 12 do 18 let). Náleží osobě jen jednou, jde-li o převzetí téhož dítěte.¹⁹²

d) Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Nárok na příspěvek má osoba pečující, která má v pěstounské péči nejméně 3 děti nebo má nárok na odměnu pěstouna z důvodu péče o 3 děti (včetně zletilých nezaopatřených), pokud zakoupila osobní motorové vozidlo nebo zajistila nezbytnou celkovou opravu tohoto vozidla a dané vozidlo nepoužívá k výdělečné činnosti. Jde o jednorázový příspěvek upravený v § 47m ZSPO a jeho výše činí 70% pořizovací ceny vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč. Příspěvek je možné poskytnout i předem, osoba pečující ale musí do 6 měsíců od jeho poskytnutí prokázat jeho použití. V případě prodeje, darování vozidla, používání vozidla pro výdělečnou činnost nebo ukončení výkonu pěstounské péče do 5 let ode dne poskytnutí příspěvku je pečující osoba povinna vrátit poměrnou část příspěvku odpovídající době, kdy dané podmínky nesplňovala.¹⁹³

e) Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Nárok na příspěvek má fyzická osoba, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Jde o jednorázový příspěvek upravený v § 47h ZSPO, jeho výše činí 25 000 Kč a nárok náleží jen jednou.¹⁹⁴

5.3.4 Řízení o dávkách

O dávkách rozhoduje místně příslušná krajská pobočka Úřadu práce. Řízení se zahajuje na základě písemné žádosti podané na tiskopise předepsaném ministerstvem. Žádost kromě obecných náležitostí dle správního řádu musí dále obsahovat např. skutečnost prokazující nezaopatřenost dítěte, rozhodnutí o svěřeni dítěte do pěstounské péče, atd.¹⁹⁵ Řízení o změně výše již přiznané dávky nebo o jejím odnětí či zastavení její výplaty se zahajuje na návrh oprávněné osoby nebo z moci úřední. Jedná-li se o příspěvek na úhradu potřeb dítěte, zastupuje nezletilé dítě v řízení osoba pečující nebo osoba v evidenci. Proti rozhodnutí o dávkách je možné se odvolat. O odvolání, které nemá odkladný účinek, rozhoduje MPSV.¹⁹⁶

¹⁹² § 47l z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁹³ § 47m z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁹⁴ § 47h z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁹⁵ § 47w z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁹⁶ § 47v z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Krajská pobočka úřadu práce, která je příslušná k rozhodování o dávkách, také vyplácí dávky a to v české měně převodem na platební účet nebo poštovním poukazem. Oprávněná osoba to musí v žádosti uvést, jaký způsob výplaty dávky si volí. Dávky se nevyplácejí do ciziny.¹⁹⁷

¹⁹⁷ § 47t odst. 3 – 5 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

6. VZÁJEMNÁ PRÁVA A POVINNOSTI

Svěřením dítěte do pěstounské péče zůstávají zachovány jeho vztahy k původní přirozené rodině. Občanský zákoník proto výslovně upravuje v §§ 959, 960, 961, 966, 967 a 968 práva a povinnosti pěstouna, rodičů dítěte a dítěte.

6.1 Práva a povinnosti rodičů

Novelou došlo k výraznému posílení práv biologických rodičů. Rodič může požadovat dítě zpět do své osobní péče, jelikož dítě je neoddělitelnou součástí své přirozené rodiny.¹⁹⁸ Navrácení dítěte bude možné po odpadnutí překážky (buď zcela, nebo dojde k jejímu zmírnění), která bránila rodičům v péči o dítě, tj. nabude schopnost se o dítě osobně starat a dítě má stále rodinné pouto ke svým rodičům, které bylo po dobu trvání PP rozvíjeno.¹⁹⁹ Rodič podá návrh soudu, který musí věc posoudit v souvislostech s přihlédnutím k situaci v přirozené rodině, snahám o nápravu problémů, které vedly rodiče k nemožnosti o dítě pečovat, k zájmům, potřebám, přáním dítěte atd.²⁰⁰ Rozhodne rozsudkem v řízení péče soudu o nezletilé a návrhu vyhová za předpokladu, že návrat k rodiči je v souladu se zájmy dítěte.²⁰¹ Pokud jsou již rodiče rozvedeni, nežijí spolu, svěří dítě do péče jednoho rodiče, střídavé nebo společné péče.

Nově je kladen důraz na zachování přirozených vazeb mezi rodičem a dítětem v pěstounské péči, proto rodičům zůstávají zachovány rodičovská práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti. Výkon těchto práv a povinností je jen fakticky omezen právy a povinnostmi, které má ze zákona nebo na základě soudního rozhodnutí pěstoun. Soudní rozhodnutí je opřeno o důvody hodné zvláštního zřetele (př. osobnost rodiče, vztah k dítěti, vztah rodiče a pěstouna, atd.).²⁰² Rodiče zůstávají nadále zákonnými zástupci svého dítěte, náleží jim výchova v širším smyslu (př. zajištění výchovy a vzdělání dítěte, osobní styk), právo rozhodovat o podstatných

¹⁹⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 417.

¹⁹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1272.

²⁰⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 417.

²⁰¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 686.

²⁰² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1273.

záležitostech, které se dítěte týkají (př. volba povolání, důležitý lékařský zákrok, apod.²⁰³), a v těchto záležitostech za dítě právně jednat a spravovat jeho jmění. Pro výkon těchto práv a povinností musí mít právo se s dítětem stýkat a požadovat od pěstounů informace o dítěti.²⁰⁴

Rodič má právo na osobní a pravidelný styk s dítětem, aby mohlo dítě prohlubovat svůj pocit sounáležitosti s rodinou, protože odebrání dítěte je jen dočasného charakteru. Styk může být reálný, ale v odůvodněných případech jen telefonický nebo písemný.²⁰⁵ Tomuto právu rodiče odpovídá povinnost pěstouna tento styk umožnit.²⁰⁶ Z důvodu komunikace pěstouna s rodinou procházejí pěstouni odbornou přípravou, aby našli vhodný způsob, jak spolu dobře a účinně komunikovat. Při výkonu PP jsou osobně vedeni, je jim poskytována pomoc dle § 47a písm. e) ZSPO a OSPOD nesmí zvyhodňovat pěstouna před biologickým rodičem. Rozhodujícím hlediskem je zájem a blaho dítěte, které nelze nikdy podřídít zájmům rodičů, rodiny a jiných osob.²⁰⁷ Ke kontaktu nejčastěji dochází v neutrálním prostředí a za asistence odborného pracovníka. Z důvodu hodného zvláštního zřetele (př. byl by ohrožen zdravý vývoj dítěte, dítě nemá vztah k rodiči, neexistuje mezi nimi vazba, kterou je možno rozvíjet atd.) může soud rozhodnout,²⁰⁸ že zakazuje styk nebo udělit přísná omezení, pokud jsou v nejlepším zájmu dítěte (př. asistovaný styk za přítomnosti pěstouna, s dohledem OSPODu, za asistence pověřené osoby, zúžení standardního styku, bez možnosti přespání, odvést dítě do jiného místa než je obvyklé bydliště). Soud by měl již v rozhodnutí o svěřeni dítěte tento styk upravit z důvodu právní jistoty – dobu trvání, místo styku, zúčastněné osoby, atd.²⁰⁹

Dalším právem rodiče je právo na informace o pravidelných záležitostech, o kterých rozhodují (o osobě dítěte, jeho vývoji, průběhu vzdělání). Pěstoun ho nemusí

²⁰³ § 877 odst. 2 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁰⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 417.

²⁰⁵ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec, sp. zn. 73 Co 286/2012: osobní styk rodiče s dítětem lze nahradit jiným způsobem, např. prostřednictvím výpočetní techniky, tzv. elektronickou poštou, internetovou komunikací (Skype, Facebook apod.), nebo telefonicky.

²⁰⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1273- 1274.

²⁰⁷ Tamtéž s. 1291 – 1292.

²⁰⁸ Soud posuzuje proporcionalitu zásahu odebrání dítěte z péče rodičů a jeho umístění v pěstounské péči k následnému omezování či zákazu ve styku s dítětem – velmi přísný přezkum (K.aT.v.Finsko č. 25702/94, Kutzner v. Německo, č. 46544/99).

²⁰⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1273- 1274.

informovat pravidelně, ale na vyžádání je povinen mu tuto informaci sdělit. Soud může rodiče tohoto práva zbavit.²¹⁰

Kromě výše uvedených práv mají rodiče i povinnosti. Svěřením dítěte do péče nezaniká vyživovací povinnost²¹¹, proto jsou nadále povinni hradit výživné na dítě.²¹² Rozsah výživného stanoví soud svým rozhodnutím a základními kritérii jsou: možnosti, schopnosti a majetkové poměry rodiče a odůvodněné potřeby dítěte, které jsou odvislé zejm. od jeho věku, zájmu, zdravotního stavu. Nově je možné výživné stanovit již v rozhodnutí²¹³ o svěřením dítěte do pěstounské nebo předpěstounské péče.²¹⁴ Pokud nebude výživné stanoveno, podává krajská pobočka úřadu práce, která poskytuje příspěvek na úhradu potřeb dítěte, návrh soudu na stanovení výživného nebo návrh na výkon rozhodnutí.²¹⁵ Základním východiskem pro stanovení výživného je podíl dítěte na životní úrovni rodičů. Jelikož je výkon pěstounské péče podporován dávkami, zejm. příspěvkem na úhradu potřeb dítěte, výživné není plněno k rukám pěstouna, ale přechází na stát, pokud je ve stejné výši jako příspěvek. Pokud je výživné vyšší než příspěvek, tento rozdíl náleží dítěti, tj. k rukám pěstouna. Nárok na výživné nezaniká ani po dvacátém šestém roku věku dítěte, pokud zůstává dítě odkázáno na výživu. Úřad práce průběžně zkoumá, zda nedošlo ke změně poměrů a zda není povinen podat návrh na změnu rozhodnutí o výši.²¹⁶ Soud může také rozhodnout o způsobu hospodaření s příspěvkem a výživným, např. stanovit, že určitá část bude určena ke spotřebě a další bude dítěti spořena. Vždy bude záležet na potřebách dítěte – př. zvýšené požadavky na dietu, školné, jazykové kurzy, zdravotní pomůcky, atd.²¹⁷ Pokud rodiče nejsou schopni platit výživné, přechází tato povinnost na předky.²¹⁸ Nárok na výživné, jenž přešel na stát, je při výkonu rozhodnutí přednostní pohledávkou podle § 279 odst. 2 písm. a) OSŘ.

²¹⁰ Tamtéž s. 1275.

²¹¹ Dle rozsudku NS 21 Cdo 3909/2010 není vyživovací povinnost rodiče k dítěti součástí rodičovské odpovědnosti, vyplývá ze samé podstaty právního vztahu rodičovství

²¹² Rozsudek KS v Hradci Králové 26 Co 589/2007: stát má právo na výživné vůči rodičům dítěte za dobu pěstounské, i tzv. předpěstounské péče

²¹³ Dříve rozsudek NS 5 Cz 22/92: v řízení o svěřením dítěte do pěstounské péče se nerozhodovalo o výživném pro toto dítě, teprve až po právní moci rozsudku o svěřením nezletilého dítěte do péče nebo po právní moci rozhodnutí příslušného orgánu o přiznání příspěvku na úhradu potřeb dítěte uložil soud rodičům, popř. jiným osobám, aby výživné poukázali uvedenému orgánu

²¹⁴ Tamtéž s. 1276.

²¹⁵ § 19 odst. 2 z. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

²¹⁶ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 691.

²¹⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* Ostrava: Sagit, 2012, s. 418.

²¹⁸ Dle rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 12. 1970, sp. zn. 5 Co 499/1970

6.2 Práva a povinnosti pěstouna

Základním právem, ale i povinností je o svěřené dítě do pěstounské péče osobně pečovat, protože pěstoun nahrazuje rodiče právě v aspektu osobním (nikoliv právním). Účelem je zajistit dítěti náhradní rodinné prostředí, proto má právo mít dítě u sebe a zajistit jeho každodenní péči a ochranu. Osobní péčí se rozumí péče, jakou věnují rodiče svým dětem. V případě mimořádné události může být péče o dítě zajištěna i jinou osobou. Pečující osoba má nově právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci dle § 47a ZSPO.²¹⁹ Za neplnění je možné pěstouna postihnout, tj. může být i z funkce odvolán nebo se může sám proti zasahování bránit.²²⁰

Pěstoun při výchově dítěte také vykonává práva a povinnosti rodičů, které nad míru přiměřenou nezasahují do práv a povinností rodičů. Jedná se zejména o péči o zdraví dítěte, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, ochranu dítěte, zajišťování výchovy a vzdělání dítěte, a zčásti také určení místa bydliště dítěte.²²¹

Pěstounovi náleží ze zákona i právo rozhodovat, ale jen o běžných záležitostech dítěte, a v těchto záležitostech dítě právně zastupovat a spravovat jeho jmění v přiměřeném rozsahu. Při správě jmění je oprávněn nakládat s finančními prostředky, které náleží dítěti (příspěvek na úhradu potřeb dítěte) proto, aby mohlo náležitě žít – bydlet, jíst, spát, chodit do školy, sportovat, kulturně se vyvíjet apod.²²²

Velmi významnou povinností pěstouna je informovat rodiče o podstatných záležitostech dítěte. Musí být informováni pečující osobou řádně a včas, ať se jedná o věci týkající se zdraví dítěte, jeho vzdělání, pracovního uplatnění, nebo uměleckého angažování.²²³

Situace může být někdy v konkrétním případě mnohem komplikovanější, proto nová právní úprava umožňuje i jinou úpravu práv a povinností pěstouna k dítěti než vyplývá ze zákona. Rozhoduje o tom soud na návrh kohokoli, kdo prokáže právní zájem (rodič, poručník, pěstoun, jeho manžel, aj.). Takovou změnu musí odůvodňovat zvláštní okolnosti a důvodem je konkrétní situace dítěte, jeho rodičů a pěstounů. V rozhodnutí musí být rozsah přesně vymezen, aby bylo zřejmé, co vykonává rodič, a co pěstoun. Dle zákona o zdravotních službách má pěstoun právo

²¹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1287.

²²⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 701.

²²¹ Tamtéž s. 701 – 702.

²²² Tamtéž s. 702.

²²³ Tamtéž s. 702.

na informace o zdravotním stavu a klást otázky, být nepřetržitě s nezletilým při poskytování zdravotnických služeb, zvolit si poskytovatele zdravotních služeb a zdravotnické zařízení, v některých konkrétních případech se považuje za zákonného zástupce atd. Pěstoun dále může podat žádost o vydání cestovního dokladu místo zákonného zástupce dle zákona o cestovních dokladech nebo ohlásit změnu místa trvalého pobytu dle zákona o evidenci obyvatel, a to za dítě mladší 15 let.²²⁴

Obdobná práva a povinnosti mají i zájemci o pěstounskou péči tzv. předpěstounská péče.²²⁵

Důležitou povinností pěstouna je udržování, rozvíjení a prohlubování sounáležitosti dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými, protože pěstounská péče je jen subsidiárním řešením a je potřeba zachovat rodinné vazby v přirozené rodině. Již v rámci programu výchovy pěstounů je osoba poučena o tom, že musí uvažovat jen jako osoba o dítě pečující, protože dítě má někde své biologické rodiče. Prohlubování sounáležitosti a rozvíjení vazeb v přirozené rodině je možné, pokud dítě udržuje vztahy s rodiči a širší rodinou, zejm. styk dítěte s rodiči a jinými osobami. Pokud je od začátku jisté, že návrat do přirozené rodiny nebude možný, stojí za uvážení, zda je pěstounská péče tím nejlepším řešením.^{226 227}

6.3 Práva a povinnosti dítěte

Žije-li dítě v domácnosti pěstouna, má povinnost mu pomáhat podle svých možností a schopností. Souvisí to s výchovou dítěte a jeho postupným přebíráním povinností v domácnosti, které pomáhají k sociálnímu osamostatňování dítěte. Jedná se o bezprostřední účast dítěte na domácích pracích a chodu domácnosti, přičemž rozsah pomoci je objektivizován se zřetelem k dotyčnému určitému dítěti – závisí na věku, zručnosti, zdravotním a mentálním stavu dítěte. Půjde jen o pomoc v domácnosti, zejm. obstarávání nákupů, úklid, přípravné a pomocné práce v kuchyni, nikoliv pomoc při podnikání pěstounů.²²⁸

²²⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1288- 1289.

²²⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 703.

²²⁶ Styk dítěte podrobněji viz kapitola 6.1

²²⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1290 – 1291.

²²⁸ Tamtéž s. 1293.

Má-li dítě vlastní příjem, je povinno též přispívat na úhradu společných potřeb rodiny. Nejedná se jen o příjem z vlastní činnosti, kdy pro výkon výdělečné činnosti musí být starší patnácti let a mít ukončenou povinnou školní docházku. Může jím být také příjem, který má dítě ze svého majetku. V tomto případě pak dítě nepřispívá z celého příjmu, ale jen ze zisku (tj. příjem mínus vynaložené náklady).²²⁹

Dítě má právo na styk nejen s rodiči, ale i s dalšími příbuznými a blízkými osobami, které tvoří přirozené rodinné prostředí. Jedná se o osoby, které s dítětem pojí rodinná pouta, tj. sourozenci, prarodiče, manžel, partner rodiče dítěte apod. Kontakt spočívá v podání pravdivé informace jak dítěti, tak příbuzné osobě a umožnění komunikace telefonem, mailem, ale i osobní setkání. Setkání dítěte se svou původní rodinou může vyvolat traumatizující vzpomínky z minulosti, proto je potřeba setkání dobře připravit a pěstouni musí být vnitřně přesvědčeni o své důležité roli.²³⁰

²²⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 706.

²³⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1291.

7. ZÁNİK PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Právní úprava připouští zánik pěstounské péče z následujících důvodů: dosažení plné svéprávnosti dítěte, smrt dítěte nebo pěstouna, rozhodnutí soudu nebo při společné pěstounské péči úmrtí jednoho z pěstounů, kdy pozůstalý manžel zůstává výlučným pěstounem nebo rozvod pěstounů.²³¹

O zrušení pěstounské péče rozhoduje soud v rámci péče o nezletilé. Věcně příslušný je v prvním stupni okresní soud. Místně příslušný je soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností své bydliště.²³² Rozhoduje se v nesporném řízení formou rozsudku, protože jde o řízení ve věci samé.

7.1 Nabytí plné svéprávnosti

Zánik pěstounské péče nastává nabytím plné svéprávnosti dítěte (uzavřením manželství, přiznáním svéprávnosti), nejpozději jeho zletilostí (dovršením 18. roku věku). U dítěte, jež pro duševní poruchu nikdy plnou svéprávnost nenabude, zaniká zletilostí.²³³

7.2 Zrušení rozhodnutím soudu

Pěstounská péče může být také zrušena rozhodnutím soudu. Pokud za trvání PP dojde k podstatné změně poměrů, která může spočívat v obnovení možnosti péče rodiče o dítě nebo v okolnosti, že mezi pěstouny a dítětem se nevytvořil vztah, proto PP neplní svůj účel, pěstoun již nechce nadále o dítě pečovat, popřípadě není schopen zabezpečit výchovu dítěte. V tomto případě může dítě, rodič nebo pěstoun navrhnout soudu, aby rozhodl o zrušení PP.²³⁴

Pokud pěstoun nemá nadále zájem o dítě pečovat, není to v souladu se zájmem dítěte dále v tom prostředí setrávat. Rodiče poté mohou požadovat dítě zpět do své péče, jelikož je dítě neoddělitelnou součástí své přirozené rodiny. Úkolem soudu bude posoudit s přihlédnutím k situaci v rodině, snahám o nápravu problémů,

²³¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 341.

²³² § 4 odst. 2 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

²³³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1296.

²³⁴ § 969 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

k potřebám a přáním dítěte, zda tomu návrhu vyhoví. Pokud návrat do přirozené rodiny není možný, rozhodne o jiné formě výchovy (př. ústavní výchova).²³⁵

7.4 Rozvod pěstounů

Společná pěstounská péče zaniká rozvodem jejich manželství. Soud manželství nerozvede, dokud nebudou upraveny práva a povinnosti pěstounů pro dobu po rozvodu, zejména musí být upraveno, kdo bude nadále výlučným pěstounem dítěte. Pěstounská péče také zanikne smrtí jednoho z manželů, poté trvá PP druhého manžela.²³⁶

²³⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 417.

²³⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1296.

ZÁVĚR

Cíle stanoveného v úvodu diplomové práce, tj. nestranně a komplexně prozkoumat problematiku pěstounské péče podle aktuální právní úpravy se zaměřením na změny, ke kterým došlo, bylo dosaženo. Péče o dítě v rodinném prostředí je nesmírně důležitá, a to zejména v prvních letech jeho života, která jsou nejcitlivější z hlediska jeho vývoje. Jde o závažný zásah do života dítěte, proto kroky učiněné zákonodárcem směřují správným směrem. Právní úprava je kvalitní a daleko podrobnější, i když v některých případech došlo jen k výslovnému zakotvení toho, co jsme doposud dovozovali z judikatury soudů.

Určitě to byla změna k lepšímu, protože pěstounská péče funguje daleko lépe. Nejen že nová legislativa pěstounským rodinám pomáhá prostřednictvím systému služeb, které poskytuje (zejm. různá školení, vzdělávání, konzultace, hlídání dětí, atd.), také dostávají za svou práci plat, a tím i důchodové a sociální pojištění a jsou pod neustálým odborným dohledem.

Další významnou změnou je posílení vlivu biologické rodiny v pěstounské péči. Došlo tak k výraznému posílení práv biologických rodičů a pěstouni mají povinnost udržovat kontakt a umožnit osobní styk rodičů s dítětem. Tento jev může být vnímán v některých případech jako negativní, ale záleží na konkrétní situaci.

Počet pěstounů přibývá a děti už tak často nekončí v ústavních zařízeních. Dle ročenky MPSV²³⁷ se počet pěstounů zvýšil z 10 188 za rok 2012 na 11 417 za rok 2013. Totéž můžeme pozorovat u počtu pěstounských rodin, kde se počet zvýšil ze 7 617 na 8 232. Stejně je to i u pěstounů na přechodnou dobu, kdy na počátku roku 2012 jich bylo pouze 8, dnes je to už 114. V ústavních zařízeních sice stále žije kolem 9 000 dětí, což je pořád mnoho oproti ostatním zemím, ale počet postupně klesá. Největší počet zájemců je z Moravskoslezského kraje, který je zároveň krajem s největším počtem již fungujících rodin poskytujících PPPD.

Novela výrazně zlepšila podmínky pěstounské péče v České republice a statistická data dokazují, že to funguje. Je zřejmé, že ke změně nedojde hned, nicméně nastavený směr podpory pěstounů může napomoci pozitivnímu vývoji. Do budoucna je potřeba rozvoji pěstounské péče věnovat velkou pozornost, zvláště průběžně sledovat finanční zajištění pěstounských rodin, rozvoj podpůrných, odlehčovacích a poradenských služeb, jejich kvalitu a dostupnost všem pěstounům.

²³⁷ Dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/19296/MPSV_rocenka2013_webb.pdf

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní předpisy

- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči

Monografie

- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006. 398 s.
- HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, PTÁČEK, Lubomír, HYKLOVÁ SLADKÁ, Jana. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Leges, 2011. 456 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině, Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009. 558 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1380 s.
- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 752 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.

- SOBOTKOVÁ, Irena, OTČENÁŠKOVÁ, Veronika. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 198 s.
- NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva. *Zákon o sociálně - právní ochraně dětí. Komentář*. 3. vydání. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2007. 471 s.
- KRAUSOVÁ, Lucie, NOVOTNÁ, Věra. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI a.s., 2006. 228 s.
- PLECITÝ, Vladimír, SKŘEJPEK, Michal, SALAČ, Josef, ŠÍMA, Alexandr. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 140 s.
- VESELÁ, Renata a kolektiv. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 262 s.
- RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. Praha: C. H. Beck, 1999. 227 s.
- ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál s.r.o., 2012. 195 s.
- MATĚJČEK, Zdeněk (ed). *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál s.r.o., 2002. 152 s.
- KADLECOVÁ, Marta, SCHELLE, Karel, VESELÁ, Renata, VLČEK, Eduard. *Vývoj českého soukromého práva*. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2004. 213 s.

Odborné časopisy

- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Pěstounská péče: mýty versus ústavně konformní interpretace a aplikace zákona s úvahami de lege ferenda. *Právní rozhledy*, 2008, č. 9, s. 309 - 316.
- ŘEHULOVÁ, Lenka. Pěstounská péče na přechodnou dobu jako institut zachování či obnovení práva na rodinný život. *Právní rozhledy*, 2009, č. 15, s. 536 – 541.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 23 – 24, s. 801 – 813.
- NOVOTNÝ, Zdeněk. Co přinesla reforma náhradní péči? *Rodinné listy*, 2014, roč. 3, č. 2, s. 2 – 7.
- HADERKA, Jiří. Styk rodičů s dětmi, které jsou v pěstounské nebo ústavní výchově. *Právník*, 1972, roč. CXI, č. 10, s. 879 – 886.

- NOVOTNÁ, Věra. K problematice pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 9, s. 6 – 10.
- NOVOTNÁ, Věra. K problematice pěstounské péče (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 10, s. 7 – 9.
- PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ, Hana. Vliv náhradní péče na psychický vývoj dítěte. *Právo a rodina*, 2011, roč. 13, č. 7, s. 1 – 3.
- NOVOTNÁ Věra. Jak dál v pěstounské péči? *Právo a rodina*, 2011, roč. 13, č. 10, s. 7 – 11.
- VRÁNOVÁ, Lucie. Pěstounská péče krátkodobá, dlouhodobá, přechodná a profesionální. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 1, s. 1 – 6.
- VRÁNOVÁ, Lucie. Svěření dítěte do péče jiné osoby – potřebný institut? *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 2, s. 12 – 16.
- MACELA, Miloslav. Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1.1.2013 (4.) Přehled změn v oblasti náhradní rodinné péče. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 4, s. 8 – 12.
- MACELA, Miloslav. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 6, s. 1 – 4.
- MACELA, Miloslav. Dohody o výkonu pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 7, s. 1 – 4.
- KŘÍSTEK, Adam. Několik poznámek k ústavní výchově v novém kabátě. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 2, s. 7 – 15.
- NOVOTNÁ, Věra. Rodinné právo v novém občanském zákoníku (4.). *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 4, s. 1 – 5.
- NOVOTNÁ, Věra. Rodinné právo v novém občanském zákoníku (5.). *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 5, s. 1 – 7.

Judikatura

- Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 26. 2. 2002, stížnost č. 46544/99, Kutzner v. Německo
- Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 12. 7. 2001, stížnost č. 25702/94, K. a T. v. Finsko
- Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 21. 6. 2007, stížnost č. 23499/06, Havelka a další proti České republice

- Nález Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2001, sp. zn. IV. ÚS 695/2000
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 10. 2007, sp. zn. II. ÚS 838/07
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 7. 2008, sp. zn. I. ÚS 1012/08 – 1
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 2244/09
- Nález Ústavního soudu ze dne 5. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 791/14 – 1
- Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 4. 7. 1974, sp. zn. Cpj 33/74
- Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 30. 9. 1975, sp. zn. Cpj 251/74
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 23. 2. 1976, sp. zn. Cpjf 117/75
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 10. 1992, sp. zn. 5 Cz 22/1992
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 12. 2010, sp. zn. Cpjn 202/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 6. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2394/2012
- Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 12. 1970, sp. zn. 5 Co 499/1970
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 6. 8. 2007, sp. zn. 26 Co 589/2007
- Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 11. 6. 2012, sp. zn. 73 Co 286/2012

Internetové zdroje

- ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Dávky pěstounské péče* [online]. integrovaný portál MPSV, 21. prosince 2012 [cit. 17. října 2014]. Dostupné na <<http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>>.
- ODBOR 21. *Proces zprostředkování* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 21. února 2013 [cit. 20. října 2014]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/14502>>.
- TISKOVÉ ODDĚLENÍ. *Pěstounů přibývá jen pomalu. Vláda se snaží pomáhat, pořád je to však prý málo* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 20. ledna 2014 [cit. 14. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/17090>>.
- *Budujeme rodiny pro děti v nouzi* [online]. sos-vesničky.cz, 2014 [cit. 9. října 2014]. Dostupné na <<http://www.sos-vesnicky.cz/o-sdruzeni/nase-vize/>>.

- *Novela schválena. O nejmenší děti se budou starat profesionální pěstouni* [online]. www.ceskatelevize.cz, 7. listopadu 2012 [cit. 2. října 2014]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-brno/zpravy/202542-novela-schvalena-o-nejmensi-deti-se-budou-starat-profesionalni-pestouni/>>.
- *Pěstounská péče jako regulérní zaměstnání? Od ledna ano* [online]. www.ceskatelevize.cz, 29. ledna 2013 [cit. 2. října 2014]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-brno/zpravy/212878-pestounska-pece-jako-regulerni-zamestnani-od-ledna-ano/>>.
- HRADILEK, Ludvík. *Foto: Sen skončil, děti mizí. Jak se žije v SOS vesničkách* [online]. Aktuálně.cz, 15. srpna 2014 [cit. 9. října 2014]. Dostupné na <<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/jak-se-zije-v-sos-vesnickach/r~e5e245801ed111e480e50025900fea04/>>.
- TISKOVÉ ODDĚLENÍ. *Pěstounů přibývá a děti už nekončí tak často v ústavech. Proces ale ještě zdaleka nekončí* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 15. října 2013 [cit. 14. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/16434>>.
- PFEIFEROVÁ, Mária, SCHUSTEROVÁ, Kamila. *Pěstounská péče funguje lépe díky změnám v legislativě* [online]. www.rpp.cz, 16. října 2014 [cit. 14. listopadu 2014]. Dostupné na <<http://www.rpp.cz/inpage/pestounska-pece-funguje-diky-zmenam-v-legislative/>>.
- STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. *Zprostředkovaná náhradní rodinná péče* [online]. nahradnirodina.cz [cit. 20. října 2014]. Dostupné na <http://www.nahradnirodina.cz/zprostredkovana_nahradni_rodinna_pece>.

Další

- *Důvodová zpráva: obecná část. Hodnocení dopadů regulace podle obecných zásad RIA* [online]. nahradnirodina.cz, 2011 [cit. 17. října 2014]. Dostupné na <http://www.nahradnirodina.cz/files/File/novelizace_spo_srpen_2011_-_duvodovka.pdf>.
- VYSKOČIL, Filip. *Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice* [online]. Středisko náhradní rodinné péče [cit. 20. října 2014]. Dostupné na <http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Projekty/Pravni_uprava_nahr_pee_v_R_2014_web.pdf>.

SHRNUTÍ

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala téma „Aktuální otázky pěstounské péče“, z oblasti soukromého (přesněji rodinného) práva, ale vykazuje i veřejnoprávní prvky. Jedná se o institut náhradní rodinné péče, kdy dítě nemůže být vychovááno ve své biologické rodině a tak je dočasně svěřeno do péče náhradní rodiny. Jde pouze o osobní vztah dítěte s pěstounem, nedochází ke statusové změně, protože vztah biologického rodiče s dítětem zůstává zachován. Nejdůležitějším a rozhodujícím kritériem je zájem dítěte. Téma je velice aktuální vzhledem k rozsáhlým změnám, ke kterým v posledních dvou letech došlo.

Práce je založena na obecném seznámení s problematikou pěstounské péče podle aktuální právní úpravy a zdůrazněním změn oproti právní úpravě, která ji bezprostředně předcházela. V první kapitole je nastíněn stručný vývoj, zejména významné historické mezníky. Druhá kapitola uvádí jednotlivé formy náhradní výchovy a zařazení pěstounské péče do jejího systému. Poté následuje klasifikace pěstounské péče a to na péči individuální, kolektivní a krátká zmínka o SOS dětských vesničkách. Jádro práce je od čtvrté kapitoly, která pojednává o samotném pojmu pěstounské péče, předpokladech a podmínkách pro vznik a řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče. Mezi aktuální otázky tohoto institutu patří nejobsáhlejší, pátá kapitola, která rozebírá veřejnoprávní aspekty, jako jsou zprostředkování pěstounské péče, dohody o výkonu pěstounské péče a hmotné zabezpečení této péče. Předposlední kapitola popisuje vzájemná práva mezi pěstouny, rodiči dětí a dětmi a závěr je věnován zániku pěstounské péče.

SUMMARY

For my thesis I chose the topic called „Contemporary issues of foster care“. This topic falls mainly into the area of private law, more precisely family law, but some elements of public law can be found there as well. Foster care is a form of substitute family care, which is used when a child cannot be raised in his biological family, and it is temporarily entrusted to the care of foster family. The relationship of the child with a foster parent is based on personal bond only and there is no status change, because the relationship with the child's biological parents remains intact. The most important and decisive criterion for this matter is the interest of the child. This topic is very relevant, due to the extensive changes that have occurred in the last two years.

The work is based on a general explanation of foster care in accordance with current legislation, highlighting the changes compared to the legislation, which immediately preceded it. The first chapter briefly outlines the development, in particular, the significant historical landmarks of foster care. The second chapter presents the different forms of substitute family care and the systemic inclusion of foster care. This is followed by the classification of foster care to the individual and collective care. Also there is a short reference to the SOS Children's villages. The fourth chapter which constitute the core of the thesis, deals with the concept of foster care, requirements and conditions for the initiation of proceedings regarding the placement of the child into the custody of foster family. The most extensive, fifth chapter includes the actual contemporary issues of foster care and discusses its public law aspects, such as arranging of foster care, performance agreements of foster care and material welfare of this care. The penultimate chapter describes the mutual rights among the foster parents, biological parents and children, and the conclusion is devoted to the demise of foster care.

KLÍČOVÁ SLOVA / KEYWORDS

Pěstounská péče, pěstoun, náhradní rodinná péče, osobní péče, nezletilé dítě, zájem dítěte, biologická rodina, statusová změna, zprostředkování pěstounské péče, dohody o výkonu pěstounské péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, předpěstounská péče, řízení o svěření dítěte do pěstounské péče, předběžné opatření, státní příspěvek, odměna pěstouna, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, vyživovací povinnost, rodičovská odpovědnost, SOS dětské vesničky.

Foster care, foster parent, substitute family care, personal care, minor child, the interest of the child, the biological family, status change, mediation of foster care, performance agreements of foster care, temporary foster care, pre-foster care, foster care custody proceedings, precautionary measures, state contribution, the remuneration of the foster parent, contribution margin to the needs of the child, maintenance obligations, parental responsibility, SOS Children's villages.